

PSRS FINANČU MINISTRIJAS PAZIŅOJUMS

1951. gada 3. maijā izlaistais PSRS tautas saimniecības atbilstības Valsts aizņēmums (1951. gada izlaidums) par 30 miljardiem rubļu, 15. maijam beidzoties, bija izvietots par 34 miljardiem 452 miljoniem 893 tūkstoš rubļiem, pārsniedzot aizņēmuma sumu par 4 miljardiem 452 miljoniem 893 tūkstoš rubļiem.

Sakarā ar to, ka aizņēmumam noteiktā suma ievērojami pārsniegta, PSRS Finanču ministrija, pamatojoties uz PSRS Ministru Padomes norādījumu, deva rīkojumu, sākot ar 1951. gada 17. maiju, visās vietās pārtraukt tālāku parakstīšanos aizņēmumam.

PSRS Finanču ministrs A. ZVEREVŠ

NEATLIEKAMI UZDEVUMI

Tagad, kad par jauno autoru republikānisko apspriedi sakopotī visi materiāli un notikusi plaša domu apmaiņa, var un nepieciešami izdarīt dažus secinājumus par to, kas mūsu literatūras jaunās maiņas audzināšanā būtu darāms turpmāk. Kaut arī šī apspriede neaizsniedza vajadzīgo dziļumu un plašumu, tomēr un, varbūt, tieši tādēļ tās norisē kā spoguļi bija saskatāmi galvenie mūsu darba trūkumi jauno rakstnieku audzināšanā. Par tiem tad arī jārunā, to novēršanai tagad veltījama visa uzmanība.

Ne viens vien no jaunajiem autoriem izteica nožēlu, ka arī šai sanāksmē bijis galvenokārt informatīvs raksturs. Un viņiem pilnīga taisnība! Pārāk bieži un pārāk daudz mūsu apspriedēm, sanāksmēm, sekciju sēdēm piemīt šis «informatīvais raksturs». Nesamērīgi maz pūliņu, degsmes, darba spara mēs veltījām konkrētu darbu, konkrētu literatūras parādību meistariības problemām, idejiskajam un mākslinieciskajam iztirzājumam. Tas sevišķi jāņem vērā kaut vai tā iemesla dēļ, ka vienreiz jau mūsu RS darbība šādu «informatīvu sanāksmju» dēļ tika pakļauta asai un pamatotai kritikai laikraksta «Literaturnaja Gazeta» slejās.

Neapšaubāmi, ka te nav valrs dārišana ar vienu vai otru atsevišķu gadījumu. Te jārunā par vieglākās pretestības ceļu, kuru dažkārt iet mūsu sanāksmju referenti, mūsu biedri, kam uzlicēts organizēt un vadīt to vai citu pasākumu. Informācija analīzes vietā, bez šaubām, ir tāds vieglākās pretestības un mazākās piepūles ceļš. Izskaut šo tendenci no RS darba prakses nozīmē pacelt mūsu darbību jaunā, augstākā līmenī.

«Rudenī notiks jauno rakstnieku seminārs», — šo priecīgo vēsti no sanāksmes aiznesa sev līdz katrs jaunais autors. Lai varētu pilnīgi attaisnot visas mūsu literatūras jaunās paaudzes cerības, kas tagad saistās ar šo gaidāmo notikumu, nepieciešams jau laikus, nekavējoties ķerties pie tā pienācīgas sagatavošanas. Sākotnēji organizatoriskie priekšdarbi, ieskaitot galveno uzdevumu sadalījumu, velcāmī jau šodien. Katrā ziņā šai darbā iesaistāmi tie vārda mākslas meistari, kas sasnieguši vislielāko talanta briedumu. Vēl un vēlreiz ir vietā atgādinājums par slaveno Gorkija tradīciju iedzīvināšanu arī mūsu RS darba praksē. Tad katrā tādā sanāksmē vai apspriedē tiešām izvērtīsies par ievērojamu svētku dienu ne tikai jauno autoru, bet visas rakstnieku saimes dzīvē. Jaunatnei, komunisma celtņiem jaunajai maiņai, padomju tauta allaž veltījusi un veltīs vislielāko mīlestību, gādību, uzmanību, jauna audzināšanai nebeidzot gluži nekā. Tādu rūpību, tādu uzmanību ir tiesības sagaidīt un prasīt arī latviešu padomju literatūras jaunajai maiņai.

Lai nodrošinātu gaidāmajā seminarā jo augstu radošā darba līmeni, RS sekcijām būs vietā sagatavošanās posmā sevišķi plaši savās sēdēs apspriest jauno autoru darbus. Tādā kārtā šiem darbiem tiks piesaistīta jo plaša sabiedrības interese un lielā mērā atvieglots referentu darbs pašā seminarā.

Cieši jo cieši ar šo jautājumu saskaras kāds cits, proti: veco, pieredzes bagāto un meistariību nobriedušo rakstu mākslas meistaru šefība pār jaunajiem, topošajiem literātiem. Visiem zināms tas fakts, ka Andrejs Upīts, Vilis Lācis, Anna Sakse un citi mūsu ievējamākie rakstnieki ik dienas saņem lielu skaitu iesācēju vēstule, pie tam neatstājot bez atbildes nevienu no tām. Bet tā ir tikai uzdevuma viena puse. Padomju literatūras visizcilāko pārstāvju pieredze pārliecinoši rāda, kādus raženus auglus dod pastāvīga un cieša radošā sadraudzība, kas izveidojusies tādos sarakstīšanās ceļā un balstās uz tās. Cik daudzreiz gan dzirdēts, ka vadošie latviešu padomju rakstnieki ar aizrautību un sajūsmu runā par kāda jaunieša vēstuli, par spilgtām talanta iezīmēm, kas atklājas viņa pirmajos darbos! Bet plašākai sabiedrībai nav zināms nevienš tādš gadījums, kur uz šī pamata būtu izaugusi ilgošā draudzība, nav mums tāda jauna rakstnieka, par kuru tagad ar pilnām tiesībām varētu teikt: lūk, tā vai cita latviešu padomju rakstnieka audzēklis!

Daudz neapmierinātības un rūgtuma jauno autoru runās izskanēja par to, ka ne Rakstnieku savienība, ne arī Valsts izdevniecība un redakcijas nepalīdz iesācējiem novest viņu darbus galā, līdz zināmāi nobelgetības pakāpei. Šiem norādījumiem sevišķa vērība jāvelti tādēļ, ka tie atkārtojas vienmēr, kad tikpat vienviet sapulcējas jaunie autori. Tas rāda, ka te dārišana ar chronisku kaķi.

Nav uzskatāms par normālu tas stāvoklis, ka daudzi konkursos par labākajiem atzītā darbi pavidē kaut kur premēto stāstu, lugu, dzejoļu sarakstos un tad tikpat nekāni pazūd uz visiem laikiem. Šķiet, ka te nebūs vajadzīgi pat atsevišķi piemēri. Droši var apgalvot, ka tāds liktenis piemeklējis lielāko daļu konkursos godalgoto darbu, kas pieder jauno autoru spalvai. Mēnešiem, pat gadiem redakcijās un teatros gul jauno rakstnieku sacerējumi. Tie nav noraidīti, pavisam arī nē! Tie nav arī pieņemti. Tie pamazām pārklājas ar putekļu kārtu un kļūst par archivu materiālu. Protams, nekur nav teikts, ka viss, ko rakstnieks, sevišķi iesācējs, uzrakstījis, arī jāizdod, jāparāda uz skatuves. Bet uz atbildi, tiešu un nepārprotamu «jā» vai «nē», — uz to ir tiesība katram autoram un pirmām kārtām jaunajam autoram.

Kur te meklējama vaina? Tā nav lokāla parādība. Jauno rakstnieku II Vis-savienības apspriedē pierādījās, ka bieži vien isto ceļu tautā viņu darbi iegūst tikai pēc tam, kad tie publicēti Maskavā. Līdzīga parādība notiek mūsu republikā. Redakcijas, teatri, šķiet, nevēlas uzņemties pilnu atbildību, iekām par darbu nav nodibinājis nepārprotams sabiedrības spriedums. Rakstnieku savienības rīcībā, pateicoties tās autoritātei, izmantojot visu palīdzību, ko šī organizācija var jaunajiem autoriem sniegt, ir milzums iespēju, lai katrs darbs tiktu novests līdz kādam rezultātam. Šī autoritāte tad nu jāizmanto un šī palīdzība jāsniedz.

Pēc jauno autoru republikāniskās sanāksmes Rakstnieku savienības priekšā izvirzījušies jauni neatliekami uzdevumi. To veikšanai veltījama visa uzmanība.

Literatūra un Māksla

LATVIJAS PADOMJU RAKSTNIEKU, KOMPONISTU MĀKSLINIEKU UN ARCHITEKTU SAVIENĪBU LAIKRAKSTS

1951. G.

20. MAIJĀ

Nr. 20 (331)

JAUNO RAKSTNIEKU REPUBLIKANISKĀ APSPIEDE

Jauno rakstnieku republikāniskajā sanāksmē, kuru organizēja LLKJS Centrālā Komiteja un Latvijas Padomju rakstnieku savienība, piedalījās pāri par 120 jauno talantu un daudzi interesenti.

Tās ievadījumā plašu referātu par Vissavienības jauno rakstnieku apspriedi nolasīja R. Blūms. (Saisinātu R. Blūma referātu ievietojam atsevišķi.) Tad vārdu ņēma citi Maskavas apspriedes dalībnieki. Pirmais par dzejas sekcijas darbu stāstīja V. Alatircevs.

— Ar mums, jaunajiem, rūpīgi nodarbojās tādi ievērojami dzejnieki kā Surkovs, Maršaks, Isakovskis, Dolmatovskis, Vera Inbere, Kirsanovs, — teica b. Alatircevs. — Mūs kritizēja asi, bet konkrēti, norādot uz kļūdām, pamācot, kā tās novērst. Man sevišķi atmiņā palikusi dzejnieka Kirsanova uzstāšanās. Viņš seminara dalībniekiem atklāja savu radošā darba laboratoriju — kā viņš vāc materiālus un kā tos izveido par dzejas darbu. Poemai «Makars Mazais» viņš uzrakstījis sešus dažādus ieskaņas variantus, no kuriem izlietojis protams vienu — pašu labāko.

Sekcijā kritizēja M. Godenko poemu «Pēdējais», kur galvenais varonis ir atpalcis zemnieks. Tā izvirzījās principiāls jautājums — padomju mākslas darba centrā nevar atrasties negatīva persona, tāpat kā tāda nevar eksistēt mūsu sadzīves centrā.

— Kritizēja arī manu poemu, — turpināja V. Alatircevs. — Pārmeta daudzvārdību. Lietas un parādības jāattēlo iespējami spilgti, nevis vienkārši jānosauc vārdā. Tāda pamatota, lietiska kritika deva daudz ierosināto. Visu to vāršu izlietoj turpmākajā darbā.

Par dramaturģijas seminara darbu stāstīja Nora Vētra. Seminaru vadījis G. Mdivani, bet darbu iztirzāšanā piedalījušies arī citi ievērojami dramaturgi.

— Dramaturģijā, tāpat kā jebkurā citā žanrā, visas dzīves parādības jāprot vērtēt marksisma-lenīnisma mācības gaismā. Nedrīkst ķerties pie tēmām, ko nepārzina. Jāraksta tikai par to, kas tuvs un labi zināms.

Lugā ar valodu iatklāj raksturs. Bet neapvisam tas nenozīmē, ka to var izdarīt ar žargonu vai kādu atsevišķu, kaut arī īpatnēju vārdu vai izteicienu atkārtošanu.

Seminārā kritizēja lugas, kuras beidzas ar svētku un tamlīdzīgu masu skatiem, kur parasti nenotiek nekāda darbība.

Arī Nora Vētra uzsvēra, ka Vissavienības jauno rakstnieku semināros ļaunvusi daudz vērtīgu atzinu.

Prozaikis B. Burlaks izteica republikāniskās jauno rakstnieku sanāksmes organizācīem pārmetumu, ka sanāksmē ir tikai informatīvs raksturs.

— Maskavā bija citādi, — viņš sacīja. — Tur darbā piedalījās visi redzamākie rakstnieki. Vini mūs uzklaušīja, iztirzāja mūsu darbus un deva daudz padomu. Seminaros līdzdarbojās rakstnieki Katajevs, Koževnikovs un žurnāla «Novii Mir» atbildīgā redaktora vietnieks Smirnovs. Par tēmām daudz nerunāja. Galvenais bija meistardarba jautājums. Mums pārmeta, ka vārdi pārvaldām valodu, neprotam risināt sīžetus un veidot raksturus. Visu to pierādīja pārliecinoši un pamatoti, skaidri un atklāti, bez jebkādam draudības vai ienaids dēvētam.

Daudz ierosināja deva satikšanās ar rakstnieku Gorbatovu. Viņš stāstīja, kā piecus gadus strādājis pie sava romāna par Donbasu.

Biedrs Burlaks ieteica turpmāk republikāniskās jauno autoru sanāksmes izvērst plašāk un vairāk runāt par rakstnieka darba jautājumiem, par konkrētiem rakstniekiem un viņu darbiem.

B. Zolotovs piedalījies bērnu literatūras semināros, kur iztirzāti trīsdesmit jauno autoru darbi.

— Tematiski tie visi bija ļoti interesanti, — teica runātājs. — Seminarus vadīja tādi ievērojami bērnu un jaunatnes rakstnieki kā Priležajeva, Voronkova un Jemeljanova. Rūpīgi tika iztirzāti jauno autoru darbi. Mēs uzskatāmi redzējām, cik mūsu prozai vēl

vāja kompozīcija un cik nevarīgi esam sīžeta izveidojumā.

Man personīgi pārmeta, ka nerakstu par vietējiem apstākļiem, par Padomju Latvijas bērniem, kas varētu sevišķi interesēt citu brālīgo republiku jaunos lasītājus.

Republikas jauno rakstnieku apspriedes tālākā gaitā K. Krauliņš referēja par Latvijas padomju literatūras uzdevumiem.

— Daži jauni rakstnieki, un ne vien jaunie, — viņš teica, — aplami domā, ka pietiek uzrakstīt literāri sakārtotus vispārējus lozungus, lai jau rastos mākslas darbs. Bet tikai dzīvs, reālī atspoguļots tēls var būt iedarbīgs, audzināt tautu, kas ir galvenais padomju literatūras uzdevums.

Ar ārkārtīgu interesi padomju rakstnieku grāmatas lasa tautas demokrati-
tāš zemēs. Arī kapitalistisko valstu darba ļaudīm rūp zināt, kā aug un veidojas padomju cilvēks, visu pasaulē darba ļaudu paraugs. Tāpēc mūsu rakstniekiem jābūt sevišķi vērīgiem pret dzīves īstenību, bolševistiski partējiski jāattēlo šī īstenība.

Latviešu padomju literatūrā var visai pamatoti pārmetēt tematisku ierob-
zotību. Samērā daudz raksta par kolchoziem, bet neparāda, ka Padomju Latvija tagad ir arī augsti attīstīta industriāla republika. Literatūrā jāienāk tēliem no visdažādākajām dzīves nozarēm. Kaut gan pēdējā laikā publi-
cēti divi krājumi, veltīti miera tēmām, tomēr līdz ar visu padomju tautu mūsu rakstniekiem vēl aktīvāk jāatmasko kara kurinātāji, jāpiedalās cīņā par mieru. Ar visu sirds degsmi jāvērsās pret kapitalistiskās ideoloģijas palielām mūsu apziņā un jāsakauj tās.

Līdz šim daudzi rakstnieki — ne vien jaunie — par maz piegriezuši vērbu literatūras valodai. Tā ieaugst visā pilnībā, balstoties uz biedra Stalina genialajiem darbiem valodniecības jautājumos. Rakstnieku savienība paredzējusi turpmāk veltīt lielāku vērbu jauno autoru audzināšanai, sarakstot seminārus un sniedzot konsultācijas. Paredzētas jauno autoru konsultācijas periferijā.

K. Krauliņš pārmeta jaunajiem rakstniekiem nekonkrētību, bet pats savā loti svarīgajā referātā tāpat runāja vispārīgi, neminot gandrīz nevien konkrētu piemēru. Debatēto to viņam pareizi pārmeta vairāki runātāji.

Pārskatu par dzejas konsultācijas darbu sniedza Mirdzas Kempes atskaitē kuru ievietosim atsevišķi, tāpat kā Annas Sakse izteiktās atziņas par valodas jautājumiem. V. Kaupuzs runāja par darbu ar jaunajiem autoriem bērnu un jaunatnes literatūras laukā.

Z. Grīva asi kritizēja jauno rakstnieku tendenci pārāk agri profesiona-
lizāties (Šīs atskaites publicēsim mūsu laikraksta nākamajā numurā.)

N. Zadornovs ar piemēriem no klasiku un ievērojamāko padomju rakstnieku dzīves parādīja, ka ikvienam rakstniekam jābūt ar plašu pieredzi visās dzīves nozarēs. Jaunam rakstniekam jāapgūst vispusīgas zināšanas, viņam jāsaprot, ka tā darbus lasīs padomju ļaudis, kuru prasības nemiltīgi pieaug.

Runājot par literāra darba formas jautājumiem, N. Zadornovs uzsvēra, ka nav ieteicams vienmēr cieši turēties pie kāda noteiktā veca formas parauga Gogoliš savas «Mirušās dvēseles» nosaucis par poemu, kaut gan parastajā izpratnē tā nav nekāda poema. Saturs nosaka formu, katram rakstniekam, izēlot no apceramās vielas, jāveido pašam sava, jauna mākslas darba forma.

Jaunais dramaturgs J. Zīgurs kritizēja Rakstnieku savienības un teatru vadības darba metodes attieksmē ar jaunajiem autoriem. Par viņa lūgām izteiktas pretrunīgas kritiskās piezīmes, bet konkrētu palīdzību viņš neesot sa-
nēmis ne Rakstnieku savienībā, ne teatros. Arī L. Prozorovskis pārmeta Rakstnieku savienībai un Valsts izdevniecībai, ka tās maz palīdz jaunajiem autoriem. Visu pēckara laiku Lat-
vijas Valsts izdevniecībā iznākusi tikai viena jaunā krievu autora dzeju grā-
mata.

O. Ģērmāne, kuras «Pionieru vadītājas piezīmes» pirms pāris gadiem godalgoja jaunatnes un bērnu literatūras konkursā, atzīmēja, ka žurnāla «Bērība» redakcija un Rakstnieku savienības jaunatnes literatūras sekcija maz dara, lai saistītu ar sevi jaunos autorus. Sekcijā parasti vāji sagatavoti referāti, debates norit neorganizēti.

A. Imermanis kritizēja K. Krauliņa referātu. Tas bijis pārāk vispārīgs, maz ko devis jaunajiem rakstniekiem. Viņš aicināja mūsu redzamākos rakstniekus dalīties ar jaunajiem savā meistariības pieredzē tāpat, kā tas darīts Maskavā. Vissavienības jauno rakstnieku sanāksmē.

A. Vējāns pārmeta jaunajiem autoriem, ka viņi bieži nedomā par cilvēku, kas sacerējumu lasa. Jaunie maz strādā pie savu zināšanu paplašināšanas un bieži slimo ar pirmo panākumu reiboni. Viņš vēl pārmeta laikraksta «Literatūra un Māksla» redakcijai, ka tā neievieto kritiskus rakstus par «Ka-
rogā» publicētajiem darbiem. Tāda kri-
tika varētu būt liels palīgs sevišķi ja-
najiem autoriem.

J. Borodovskis (Rēzekne) kritizēja Daugavpils Krievu Dramas teatra vadi-
bu, kas it nemaz nesadarbojas ar vietējiem autoriem. Viņš uzrakstījis lu-
gu par Audriem («Dzīves likums»), iesniedzis teatrim, bet nav saņēmis nekādu konkrētu atbildi.

— Un kur palikušas konkursā god-
algotas un ieteiktās lugas? — jautā J. Borodovskis. — Ja teatra vadītājiem tik vēsas attieksmes pret jaunajiem dramaturgiem, tad nav brīnums, ka dramaturģija neuzplaukst tā, kā tas būtu vēlamas.

Laimons Pūrs uzsvēra, ka sanāk-
smē pārāk informatīvs raksturs. Viņš pārmeta Rakstnieku savienībai gausus darba tempus.

Arī A. Zuntners atzina, ka Rakst-
nieku savienība nesniedz jaunajiem autoriem konkrētu literāru palīdzību.

Rakstnieku savienības krievu sekci-
jas vadītājs J. Ratners uzsvēra, ka mūsu jaunie rakstnieki visumā pareizi izpratusi VK(b)P CK lēmumus litera-
tūras un mākslas iautājumos un raksta idejiski augstvērtīgus darbus. Bet lai šis ideāls nonāktu līdz lasītājam ar visu radošo spēku, rakstniekam jāap-
gūst meistariība. Vissavienības jauno rakstnieku apspriedē Maskavā deva daudz ierosināto. Tās dalībnieki rau-
tin raulas darbā. Šo darba mīlestību vajag apgūt arī visiem pārējiem, un tas ir šīs republikāniskās apspriedes galve-
nais uzdevums.

— No svara, — runas noslēgumā tel-
ca J. Ratners, — lai visi jaunie rakst-
nieki, atgriezušies mājās no šīs apsprie-
des, nestu sev līdz atbildības sajūtu un lielu darba prieku.

LLKJS CK sekretars b. Ander-
sons plašākā runā parādīja, ka Vis-
savienības jauno rakstnieku apspriedes dalībnieku pieredzes apmaiņa ar mūsu
jaunajiem autoriem bijusi vajadzīga un svarīga tā pozitīvi atsauksies uz
vīnu turpmāko darbu. Jau tuvākā nā-
kotnē jāorganizējam praktiski nasākumi,
kas to veicinātu. Rudenī notiks jauno
rakstnieku seminārs, kurā plaši jā-
nīlieto Maskavā gūtā pieredze. Rakst-
nieku savienības konsultācija jau daudz
devusi jaunajiem autoriem. Tomēr šis
darbs vēl jāpastiprina, un ne vien
Rakstnieku savienības anjām. Jāpie-
grīzē vērība ne vien meistariā, jācēl
arī jauno rakstnieku idejiski politiskais
līmenis.

Sanāksmes noslēgumā Rakstnieku sa-
vienības valdes vārdā J. Vanags
vēlreiz uzaicināja visus jaunos rakst-
niekus neatlaidīgi mācīties marksismu-
leninismu, izkopt savas profesijas aso
ieroci — valodu. Nākamajai šāda sa-
nāksmē jānorit uz augstāka līmeņa.
Rakstnieku savienība pieņēlīs visas pūles,
lai reāli un konkrēti palīdzētu jauna-
jiem autoriem. Pie laikrakstu redak-
cijām lielākajās pilsētās paredzēts dib-
nāt jauno autoru apvienības. Tādas ap-
vienības jau nodibinātas Daugavpilī un
Līepājā. Uz šīm apvienībām paredzēts
izsūtīt konsultantu brigādes jauno rakst-
nieku radošā darba novērtēšanai. Gal-
venais tomēr — jaunajiem rakstnie-
kiem pašiem daudz jāmācās un visiem
spēkiem jācenšas apgūt meistariību.

JAUNO RAKSTNIEKU REPUBLIKANISKĀ APSPIEDE

Par valodu jauno rakstnieku darbos

A. SAKSE

Rakstnieka vienīgais ierocis ir valoda. Bez valodas nav literatūras. Liekas, tas ir tik vienkāršs patiesības, ka nebūtu ne jāpārbauda, ne par tām jārunā. Un tomēr, par tām mēs esam ne tikai daudzkrāt runājuši, bet strīdējušies pat par tādām ābece patiesību, ka rakstniekam jāprot rakstīt — jāprot rakstīt tādā nozīmē, kā to māca skolā no pirmās līdz pēdējai klasei.

Ja viņi neapmierina nevienu no šiem nosaukumiem, viņam nevienam neļaus spēlēt koncertā. Ja mākslinieks nemācās uzstāties uz koku, ne cilvēku, viņa gleznas neiekļūs nevienā izstādē. Bet cilvēki nez kāpēc iedomājas, ka būtu jāiespēj stāstīt vai dzejot bez valodas, vai arī gaida, lai šo valodu tur ieliek kāds cits — konsultants, redaktors.

Rakstnieka valoda ir ļoti plaša jēdziens. Valoda ir rakstnieka seja, viņa «rokkraksts» — tas ir, īpatnība, kas viņu atšķir no citiem. Valoda ir rakstnieka meistarība — ar gleznu, ar salīdzinājumu vai apzīmējumu uzburt lasītājam tādā dzīves ainu, kādu rakstnieks pats saskatījis un gribējis attēlot. Un beidzot — valoda ir arī prasme gramatiski pareizi savienot vārdus teikumā, uzrakstīt tos pēc vārdu mācības likumiem, tā ir tas pamats, bez kura nemaz nav iespējams sākt runāt par citiem meistarības jautājumiem.

Valoda, stils, rakstnieka īpatnība nepastāv daļīgi no darba satura un idejas. Šāda daļīguma ir neiespējama, jo saturs bez stila mākslas formas nav mākslas darbs, bet «labā valoda» bez satura, bez idejas ir tukšs vārdu vizuāls. Ne vienā, ne otrā gadījumā nebūs pašā galvenā — nebūs mākslas darba, kam emocionāli jāiedarbojas uz lasītāju.

Valoda nav arī vienīgā meistarības iezīme. Ne mazāk svarīgas ir citas komponentes — kompozīcija, sīzeta risinājums, un atkal ne pašas par sevi, bet kopā ar daļiņu un cilvēku pazīšanu.

Ja man jautātu, kāda valoda literatūrā ir vislabākā, es teiktu — tā, par kuru nav jādama kā par valodu. Kad mēs lasām Leva Tolstoja romānus, mums nav jādama: — Cik skaisti Tolstojs to pateicis! — Man liekas, lasītājs ne jūt valodu, bet jūt tēlu, redz viņu sejas, skatā vesela laikmeta dzīves ainu visā tās plašumā un vismazākajā sīkumā. Bet ja mēs apzinīgi piegriezīsim vērību šī lielā krievu klasika valodai, mums liekas, ka citādi to pašu izteikt nav iespējams, te nav neviena lieka vārda, nav neviena acis kritoša izskaistinājuma, bet ļoti bagātīga vienkāršība. Valodas vienkāršība un valodas bagātība — tā ir klasiku spēja, tas ir ideāls, pēc kura jātiecas katram rakstniekam.

Buržuaziskās Latvijas rakstnieki mēdza sludināt šādu, kautkur no Vakarēropas dekadentiem un formalistiem noklausītu gudrību.

— Neko jaunu, tādū, kas jau nebūtu pateikts, nevienam rakstnieks uzrakstīt nevar. Vienīgais jautājums — kā to uzrakstīt.

Tas nozīmēja, ka jācenšas pēc tādiem izteiksmes līdzekļiem, kas būtu ekstrāordināri, pārsteidzoši, ārpus visām loģikas un vesela prāta aptveres robežām. Tā radās dzeja bez satura, ar gleznām un salīdzinājumiem, kādi liekas dzimuši ārprātīgās smadzenēs.

Tādus murgojumus tagad, protams, nevienam neiespēj. Bet kā atsevišķi peļņas oriģinalitātes meklējumi tomēr iespraužas literatūrā, liecina kaut vai ne vairs gluži jaunā rakstnieka Immermaņa dzejolis «Karoga» 2. numurā, kur aprakstīta amerikāņu bumbvedēja «iemaldīšanās» virs Liepājas un apšaušana raksturota tā: «Vinš nikni atbild — ložu spietis sic. No lielgabalu dārdiem tāle trīs. Un ugunīgais gaisa bankets sākas — Tiek nelūgts cieminš godam sagaidīts.» Kā redzat, pavisam prozaiski un bālu izteiksmes līdzekļu vidū iesprausts ekstrordinārais gaisa bankets, kam gan nav nekādas jēgas, ne arī tas dod priekšstatu par gaisa kaujas nopietnību.

Nekā citādi, kā par vēlēšanos paspīdēt ar dažiem svešiem vārdiem, nevar nosaukt arī Raimonda Pormaļa stāstiņā «Vecais Karlo» (Zvaigzne, 1950. g. 5. num.) iespraustos itāliešu teicienus «Ho fame» (esmu izsalcis) un «Mio bambino» (mans bērns). Šādas atsevišķas teikums svešā valodā var lietot, ja tēlo kādas tautības cilvēku vienu citas tautas vidū, kad viņam pasprūk dažs vārds savā valodā, vai arī viņš citu valodu neprot. Bet Pormaļa stāsta personāži visi ir itālieši, minētie vārdi nav vieniņģi atkārtotās runās, tāpēc tie neko neraksturo, tikai apgrūtina lasītāju ar zvaigznīti un tulkojumu zem teksta.

Rakstniekam pašam jābūt skaidrībā, kādus priekšstatus viņš uzbūvē ar notēloto gleznu. Biju ļoti izbrīnījies par šādu skatu Evalda Vilka stāstā «Iesākums» (Karogs, 1951. g. 4. num.): «Dūrvī stāvēja priekšnieks. Visi redzēja, ka viņš tikko atgriezies no Rīgas: zābaki bija notraipīti ar dubliem, no cepures un mēteļa tecēja silkas ūdens lāses.» Ja autors vēl iepriekš pateicis, ka priekšnieks atbraucis ar mašīnu, un ja zina, ka elektrostacijas būve norit tik tālu no Rīgas, kas tas apkaimē dzīvo jaunieši, kas vēl nav redzējuši elektrisko gaismu, tad rodas iespaids, ka Rīga ir ārkārtīgi netīra pilsēta.

Šajā pašā stāstā sastopam arī tādus salīdzinājumus: «galva bija tukša kā pods.» Vai šis salīdzinājums padara skaidrāku galvas tukšuma jēdzienu?

Taču nē, jo katrs lasītājs tūlīt jautās: — Vai tad podi allaž ir tukši? — Un jautās pilnīgi pamatoti, jo pods nav tāds trauks, kas nevarētu būt arī pilns.

Lasītājam nesaprotama paliek šāda aina Valda Klīvera stāstā «Personīgā lieta» (Karoga 2. num.): — Un pāri paliek tikai pelni, — kaut ko citu domādam, sacīja puisis un iespēra ar kāju krāsnī. Nošvirkstēja gumija. Zila dūmu sēne izsprāga gaisā. Kur te gadījās gumija, kāpēc radās dūmu sēne — paliek autora noslēpums.

Rakstnieks nedrīkst sarakstīt aplamības, kaut arī par lietām, ko plēmin garāmejojot. Evalda Vilka jau minētajā stāstā kāds cilvēks atceras par savu ligavu: — «Viņa saaukstējās un saslima ar ātro diloni. Es pārdevu pēdējās skrandas un atsauku mājās slaveni ārstu. Viņa recepti var izteikt trijos vārdos: nauda, nauda, nauda.» Runa ir par buržuaziskās Latvijas laiku. Bet mēs zinām, ka ātrās dilonis toreiz nebija ārstējams, kaut arī slimajam piederētu zelta kalni. Ja autors gribēja uzsvert nabadzības momentu, tad būtu pieticis ar parasto diloni, kas nabadzīgajiem bija pietiekoši briesmīgs.

Kāda jauna autore, rakstīdama par komjauniešiem, tēlo tādu ainu: «Uz Līčupes tilta Mārcis kā vilcinādamies satvēra Iras roku, iespiedzams meitenes saujā nelielu kartona gabaliņu.

Uzliegmojušais sērkoņš apgaismoja VLK(b)P biedrā karti.»

Dūša autore lieta. Tikai komjaunatni viņa nepazīst pat vārda pēc, tāpēc izgudrojusi tai pavisam jaunu nosaukumu.

Rakstniekam jācenšas pēc gleznu un vispār valodas līdzekļu dažādības, jāskatās, lai vieni un tie paši vārdi, salīdzinājumi, apzīmējumi neatkārtotos pārāk bieži. Gūmaris Brokāns stāstā «Alois vairs netic» (Zvaigzne, 1950. g. 9. num.) vajadzēja pamanīt un novērst šādu atkārtotu salīdzinājumu: «Smadzenes skrāpēja nemīlīgas domas par sievu...», un pēc dažām rindkopām: «Domas kā ķirnis grauza smadzenes.»

Tādus atkārtotumus var novērst, ja pēc uzrakstīšanas savus darbus uzmanīgi pārlasīsim un, vēl labāk, ja lasīsim tos kādam priekšā. Protams, dažreiz nāksies pusstundu un stundu papūlēties, lai no lappuses dabūtu ārā kādu lieku «it kā», kādu atkārtotu «taču», nemaz nerunājot par lielākiem labojumiem.

Arī prozā jācinās pret valodas «prozaismu», kas dažreiz noiet līdz tādai valodas nabadzībai, ka jārunā jau par valodas kaļumu. Nesēn saņem kādas jaunas autore stāstīņu, par kuru viņa

prasa atsauksmi. Baidos, vai varēšu autorei ieskaidrot, ka viņas «stāsts» nav ne mazākās literārās dzirksts, tādā valodā, varbūt, varētu rakstīt oficiālu atskaiti par savu kolchozu.

«Viens no lauksaimniecības arteja «Rosme» galvenajiem ienākumu avotiem ir labi attīstīta aitkopības ferma. Pārsimts augstvērtīgu šķirņu aitas nodotas komjaunietes Irenas Vīlupes kopšanā pārsniedz uz viņām liktās cerības.

Pateicoties Iras pūlēm ar valsts gādību kredīta veidā kolchozs iegādājās aitu šķirņu vaislenieku — pamatu aitu fermas tālākam uzplaukumam nākotnē.»

Rakstniekam jādomā par daļskanību savos darbos. Raimonds Pormāls jau minētajā stāstā raksta: «Vecajam Karlo iesāvēs prētā, ka kāds nelietis, varbūt, šajā pašā brīdī...» Lasot šo teikumu tikai ar acīm vien, mēs, protams, tajā neko nedalīju neatradīsim, skaļi izlasot ne autoram, ne lasītājam nepatic blakus noliktie vārdi «ka kāds». Šāds savienojums sastopam daudzos darbos, un tiem jāpiesaka karš.

Saīs lasājs piezīmēs gribas pieskarties arī tik elementāram jautājumam kā gramatika. Esmu jau daudzreiz uzsvērsu, ka rakstniekam gramatika jāzina tik labi, lai varētu to aizmirst, lai nebūtu rakstot par to jādama. Cik daudzreiz jaunie autori iesniedz darbus, kur nav neviena pareizi veidota teikuma, pieturas zīmes streipulo kā piedzērušas un, kauns pat runāt — tik daudzi neprot pareizi rakstīt svešvārdus. Galu galā jābūt jaunajiem — kā jūš varējāt nobeigt skolu, ja neprotat rakstīt, un jābūt skolām — kāpēc jaunatnei nav jāmačīts rakstīt?

Par gramatikas nepieciešamību ir daudz runāts ar jauniešiem autoriem visus pēckara gadus. Diemžēl, daži spītīgi paliek pie uzskata, ka rakstniekam nav jāprot rakstīt.

Un tomēr bez gramatikas ir grūti veidot pareizus teikumus, bet nepareiza vārdu kārtība rada pārpratumus. Lūk, teikums minētajā Klīvera stāstā: «Smagi, saplosīti mākoņi līdzīgi milzīgām koka saknēm skrēja pāri jūrai.» To izlasot nav ne mazāko šaubu, ka mākoņi salīdzināti ar skrējotām koka saknēm. Saņemot tos pašus vārdus pareizā kārtībā, Klīvers būtu izteicis savu domu nepārprotami: «Smagi, saplosīti, milzīgām koka saknēm līdzīgi mākoņi skrēja pāri jūrai». Līdzīgu kļūdu atrodam arī Vladislava Kaupuža stāstā «Balva» (Karoga 4. num.): «Nosarku un — stāvēju kā mieta istabas vidū». Nerunājot nemaz par to, ka salīdzinājums ar mietau ir stipri noārdīts, šādā vārdu sakārtojumā iznāk, ka varone sevi salīdzina ar istabas vidū stāvošu mietau. Bet autors gan te domā

jis teikt: «Nosarku un stāvēju istabas vidū kā mieta.»

Sliktu pakalpojumu jaunajai, apdāvinātajai dzejniecei Olgai Līsovska izdarīja «Karoga» redakcija, iespējams, viņas dzeiol «Pret pavasari». Ilgi jādama, kamēr sākam uzminēt ko autore gribējusi izteikt ar šādam rindām: — Delnu pierē kam liec... Zi-lām debesu acīm plauks līni, vai arī: «Vējš pār laukiem sāk steigt sarmas sudraba skarām». Pēdējo teikumu es vēl tagad nesaprotu, tāpat kā dzejola noslēguma rindas: «Brāzmām svelošām salīs Vējš triec kupenas krūtīs, — Lepni atmetu galvu tu stāvi!» Kā vējš var pacelt kupenu un kam viņš to ietriec krūtīs, no dzejola nav izlobāms.

Domāju, ka Līsovska saprot padomju dzejnieka uzdevumu — rakstīt tautai, nevis nedaudziem sarežģītu valodas izkropojumu cienītājiem. Gluži vienkārši, viņa nav pārlēpusies pārvarēt izteiksmes grūtības, bet redakcija pāsteigusies iespiest melnrakstu.

Daudzi minētie piemēri atrasties spiestos darbos, un tie ir tikai maza daļa no pamanītajām kļūdām. Tas nozīmē, ka redakcijas pavīrsi lasa iespējamos darbus, neliek tos autoriem izlabot, bet korektori neievēro pat rupjas kļūdas. K. Krauliņš «Karoga» 4. numurā pilnīgi pamatoji nosodījis vajadzības izteiksmes lietošanu ar akuzatīvu. Nedrīkst rakstīt un runāt «man jāraksta stāsts», bet — «man jāraksta stāsts». Tomēr tajā pašā numurā E. Vilka stāstā atrodam citu līdzīgu kļūdu: «bija jāiet kraut cementu». «Cementu» jāpārkaorto nenotiekamai «krauti», nevis vajadzības izteiksmē «jāiet», un mēs taču runājam «spēlēt futbolu», «dziedāt dziesmu», nevis «spēlēt futbolu», «dziedāt dziesmu».

Jau vairākkārt minētajā Klīvera stāstā nūdzēt nūdz valodas un gramatiskās kļūdas. «Es aizlēdu ar sevi tā runāt!» — saka Justs, bet latvieši «runāt ar sevi» nozīmē vienam pašam sarunāties. «Mēs atrodamies sabiedrībā» nozīmē, ka patlaban ap mums ir citi cilvēki, bet autors domājis — «mēs dzīvojam sabiedrībā». Stāstā sastopam arī šajā pašā numurā Krauliņa nosodīto satiksmes vārdu skaušanu: «pagriežās lešanai», «uzlika roku durvju rokturim».

Šādu kļūdu analīzi varētu turpināt, bet nav nozīmes to darīt. Pēdējais laiks saprast visiem, kas grib rakstīt, ka bez valodas zināšanām nevienam par rakstnieku nevar kļūt. Ir jāmačās, visos sīkumos jāiemācās gramatika un jāapgūst valodas bagātība. Rakstnieka valodā nav nekāda «dieva dāvana», tā ir sūra darbā iegūta prasme ar vārda palīdzību uzburt dzīvu tēlu un caur tēlu paust lielas stāstnieciskā laikmeta idejas, virzīt dzīvi uz komunismu.

Daži meistarības jautājumi

R. BLŪMS

Mūsu republikas delegācijas sastāvā es kā viesis piedalījos Vissavienības jauno rakstnieku sanāksmē Maskavā. Tur iztīrāja jautājumus, kam ne tik vien ciešs sakars ar jauno autoru darbiem, bet arī visnopietnākā nozīmē padomju literatūras rītdienas veidošana.

Sanāksmē piedalījās 300 labāko un apdāvinātāko jaunās literatūras mākslas pārstāvji (dzejnieki, prozaiki, dramaturgi). Analizējot simtiem dzejoļu, poēmu, stāstu, lugu un romānu kopējai iztīrīšanai izvēlējās pašus daudzsoļākos no milzīgās jauno autoru darbastrādes strauzes. Šīs rītdienas literatūras skates «Jurijas komisijā» piedalījās ap 150 padomju literatūras meistaru — gandrīz visi tie vārda mākslinieki, kas padomju literatūrai likuši pamatus un šodien veido to tālāk.

Kāds ir spriedums par jauno literatūru pulku, kas tik strauji izvirzās literatūras frontes uguns līnijās?

Vienu, ļoti iepriecinošu parādību uzsver visi: jaunā maiņa ļoti pazīst dzīvi, viņas tematika nav izdomāta, samākslota. Un otrkārt: jaunie autori cenšas šo dzīvi parādīt tā, lai palīdzētu to vēl straujāk virzīt uz priekšu.

Bet šajā jaunrades trauskmē tematikas spīgtumā nomanāms kāds trūkums, kas kopīgs vairumam Maskavas sanāksmes dalībnieku. Tā ir nepietiekama meistarība. Tāpēc arī par meistarību šajā sanāksmē runāja visvairāk, visplašāk un visdziļāk.

Sis trūkums raksturīgs arī jauniešiem autoriem mūsu republikā — kā tiem, kas jau kādu laiku darbojas literatūras druvā, tā arī tiem, kas nupat kā uzskūši savas galvas. Tieši tāpēc arī mums nopietni jārunā par meistarības jautājumiem, par «rakstīšanas tehnoloģiju».

Kad sākt rakstīt? Šo jautājumu apskatīja no jaunrades būtības viedokļa. Nelielā er to, ka «grib kaut ko uzrakstīt». Kerties pie rakstī-

šanas var tikai tad, ja cilvēkā viss pārdzīvots un novērots, pārdomātais un sevi pārkaustētais, visa viņa izjūtu suma sasniegusi tādu pakāpi, ka nerakstīt vairs nevar. Tad gribas dalīties domās un pārdzīvojumos ar lasītāju, pastāstīt par to, kas rakstniekā nobriedis un nu laužas uz āru.

Viss patiesi lielais kā klasiskā, tā padomju literatūrā nav izdomāts, bet dzīvē novērots, redzēts, tas ietekmē vispārīgāts. Daļliteratūra ne tik daudz stāsta, kā rāda, tēlo. Lasītājs taču nezina, ko domājis autors, bet tie vai netie tam, ko viņš attēlojis. Un ja nu lasītājs, iepazīnis ar grāmatu, izprot, kāpēc tā uzrakstīta, izprot to tāpat kā autors, tad tā ir liela rakstnieka veiksmē. Ir grūti rakstīt, ja nav attiecīga «jaunrades sprieguma», bet šis jaunrades spriegums nav kaut kāds transa stāvoklis. Tas atkarīgs tikai no pārdzīvojumu dziļuma, no izjūtu gammās, no pašā jaunā rakstnieka «iekšējā satura».

P. Pavlenko vārdi par viņa turpmākajiem darbrades nodomiem:

— Es pēdējā laikā biju daudzās vietās ārzemēs: Itālijā, Vācijā, tautas demokrātijas zemēs. Visur vēroju milzīgo atbalstu, ko tur radusi mūsu padomju bēmes dzīve, padomju tautas pienūle nosargāt mieru. Tagad gribas uzrakstīt romānu — par mieru, par mieram vēlētu cīņu. Es jums godīgi atzišos, — sacīja meistrs, — būtu ārkārtīgi laimīgs, ja bez semināriem «jaunajiem autoriem» rīkotu arī seminārus «vecajiem». Patlaban jūtos tā, it kā nekad vēl nevienu grāmatu nebūtu uzrakstījis. Ir milzums iespaidu un visus tos gribas izteikt grāmatā.

Tā, niemēram, Romā mēs uzzinājam, ka cilvēki tur maksā līri, rēķinot... pēc loģu skaita — tas ir maksā par dienas gaismu! Mēs arī redzējam vislētākos

dzīvokļus, kuriem nav logu — drausmīgi! Kā par to lai neuzraksta? Ziemeļitalijā kā legendu mums stāstīja par kādu krievu meiteni, kas ar varu atvesta vergu darbā uz kādu Ziemeļitalijas kara rūpnīcu. No turienes izbēgusi, viņa organizējusi lielu partizanu vienību. Brīnišķi nostāsti ir par šo varoni — vienkāršo krievu meiteni, arī par to gribu stāstīt romānā. Atceros, reiz Vācijā kādā rūpnīcā mūs iepazīstināja ar «stālingradieti». Mēs sākām domājam, ka redzēsim kādu no mūsu padomju specialistiem stālingradiešiem. Bet izrādījās, tas bija vācietis. Uz mūs izbrīnās pilno jautājumu, kāpēc viņš sevi sauc par stālingradieti, uzrunātais ar platu, siltu smaidu paskaidroja: — «Kā tad nē? Mani taču pie Stālingradas saņēma gūstā un tur es kļuvi par cilvēku.» Šis «stālingradieša» smaids izteica daudz. Tas, ka viņš bija kļuvis par cilvēku, nerādīja šaubas: viņš tajā rūpnīcā vadīja socialistiskās vienības partijas organizāciju. Lūk, arī par to jāraksta. Bet vēl man nav plāna, schemas. Es jūtos kā pavārs, kas saplēris milzumu labu produktu, no kuriem vārtī labas, garšīgas pusdienas, bet produktu pietiek nedēļām ko dzīvot.

Nereti gadās, ka jaunais autors iespaidu pārpilns sēžas pie galdā un sāk rakstīt, pareizāk sakot, acumirkliņu izjūtu un nejausi prātā atāstošu domu vadīts, improvizēt. Lai sāktu rakstīt, vajadzīgs plāns, vajadzīga labi pārdomāta schema. Vēl vairāk: jāstāda īstas kadru anketas tiem varoņiem, kas figurē stāstā vai romānā.

Kad es sāku rakstīt, — teica V. Katijs, — tad kādu laiku jūtos kā īsts kadru daļas priekšnieks. Anketas, ko izpildu saviem varoņiem, varētu apskaut viena otra kadru daļa. Tajās man figurē ne tikai dzimšanas dati un varonu ārējās pazīmes, bet arī raksturu vissīkākās analīzes.

Tikai tad, ja ir tāda schema, ja veikts šis, varbūt, ne vienmēr ielūsmīnīšie priekšdarbi, ieteicams sākt strādāt. Ci-

tādi var iziet tā, kā sanāksmē notika ar apspriedes dalībnieku b. Bedniju Uz jautājumu: «Kāds raksturs ir jūsu varonei?» — viņš pēc īsas pārdomas nosauca trīs īpašības: stūrgalvīga, savdabīga, temperamentīga. Bet kad nu jaunajam autoram bija jānorāda, kur īsti parādās viņa varones stūrgalvība, tad izrādījās, ka darbā to velti meklēt.

Otra galējība — autors negrib atkāpties no reiz radītās schemas, bet mēģina savus tēlus «iespiest» šīs schemas «dzeltā betonā». Bet tēls taču dzīvo savu dzīvi. Viņam ir savi nodomi, savas izjūtas, kas loģiski izriet no viņa darbības, vai, pareizāk sakot, kam loģiski jāizriet no viņa darbības. Citādi tas kļūst nedabiski, samākslots, un autors dzīves spīgtumu un krāsnību upurē savai izdomātai schemei. Literatūrā zināmi arī gadījumi, kad tēls ļaunrā rakstnieka sākotnējo scheme. Ne vienreiz vien par to runājuši tādi literatūras mīžieņi kā Puškīns un Tolstojs.

Iepazīstoties ar spējīgā, jaunā autora b. Andrejeva darbu «Skaidrās tāles» (savā laikā iespiests žurnālā «Novj Mir»), lai redzams šis trūkums. Turpretim, atbrīvojušies no samākslotās schemas žņaupiem, šie paši tēli elpo brīvi, dzīvo siltu, spīgtu istu dzīvi.

Daudz apspriedē runāja par sīzeta galvenajām un blakus līnijām, par konfliktiem prozaiku darbos. Protams, nav «likuma» par sīzētisku līniju skaitu, bet ir gan kategoriska prasība, ka vienai sīzētiskai līnijai jābūt galvenai, tāpat centralajam mērķim jāpārkaorto viss pārējais. Blakus līnijas, stāstījuma fons ir vajadzīgs, lai reljefāk, labāk saskatītu galveno līniju. Daudzus stāstus, pat vienu otru romānu ļoti bargi nokritizēja tieši tāpēc, ka autors mēģinājis savu iespaidu pasaulē ne izmantot, bet gribējis atstāt nevienam no tiem.

— Daļdarbs nav universalveikals, — seminārā teica Iļja Erenburgs. Ja jums ir desmit mērķi, tad jums nav neviena mērķa.

Runājot par konfliktiem, daudzi runātajā pakāvējās pie tēlu raksturu ana-

līzes. Konflikti rodas daļdarbā tad, kad saskaras cilvēku raksturi. Bet konfliktos jāatšķir arī šo cilvēku individualitātes. Ja tas nenotiek, ja cilvēki, kas attēloti daļdarbā, ir shematiski, tad nav arī raksturu un grūti radīt konfliktus. Kur tēli ir bez spīgtiem individuāliem raksturiem, tur nav arī daļdarba. Protams, ka nepietiek, ja raksturu ieraksta schemas «kad ru anketā». Raksturs parādās pašā tēlā, tā darbībā un tam ir sava noteikta attīstības loģika. Ja tāda loģika vērojama raksturu attīstībā, tad arī konflikti nebūs samāksloti, situācijas būs dabīgas un stāstījuma sajūtīsim nepieciešamo iekšējo spēku.

Var gadīties, ka jaunais autors aizraujas ar kāda konflikta vai situācijas vienreizīgumu. Šī situācija var būt ļoti spīgtā, bet ne vienmēr tipiska un raksturīga mūsu dzīvei. Apekatot E. Vilka stāstu «Brīvprātīgie», autoram pārmeta zināmas nolemtības noskaņas, kuras izjūtamās šajā darbā. Karš nav bez upuriem. Bet šiem upuriem bija sava dzīva jēga: viņi atnesa uzvaru. Autoram pietrūcis meistarības, lai parādītu šo dzīvo jēgu viņa attēlotajā gadījumā.

Lielā mēroga ir pareizi novērot dzīvi, prast iestāties tēlos.

Kādā Čehova stāstā skulptors uz jautājumu: kā top viņa tēls? — atbild:

«Pavisam vienkārši — es tik ilgi cērtu ārā visu nevajadzīgo, kamēr paliek pāri vajadzīgā skulptūra.»

Lūk, «cirtāt ārā visu nevajadzīgo», atstāt tikai to, kas kalpo galvenajam mērķim, galvenajai līnijai, galvenajiem tēliem ir kategoriska daļrades prasība, ne tikai gleznotājiem vai skulptoriem, bet arī rakstniekiem.

Tā ir veca patiesība, ka labi izdevies ir tas tēls, kuru autors pats dziļi pārdzīvojis un izjutis. Analizējot jauno autoru darbus, jāanalizē arī šis «pārdzīvošanas», šis «izjūšanas» dziļākā būtība. Uzskūsi nektaru, bite to pārveš medū. Bet medus vairs nav nektars! Tikai pārkaustējot sevi pārdzīvojumus un izjūtas, sniedzot tās lasītā-

MIERA CĪNĪTĀJU IEROCIS

Par A. Mališko dzeju krājumu „Aiz zilās jūras“

ANDRIS VEJĀNS

Cīņa par mieru padomju dzejā guvusi plašu un daudzskaitlīgu atbalstu. Mūsu dzejnieki droši atmasko angļu-amerikāņu imperialistus, atklāj darba tautas postu un beztiesību kapitalistiskajās zemēs, rāda revolucionāro spēku nemiļīgu augšanu tajās, spilgti attēlo Padomju zemes ledvesmojošo un vadošo lomu miera izcīņā.

Ukrainu dzejniekam Andrejam Mališko te izcila un savdabīga vieta — par dzeju krājumu „Aiz zilās jūras“ viņš saņēma Staļina prēmiju. Krājums radies Amerikas īstenības vērojumu rezultātā.

Drūma un neejdzīga paceļas Amerikas dzīvo ukraiņu dzejnieka skatījumā. Tā krājuma ievaddzejolis „Aiz zilās jūras“ ležimā fonu visām turpmākajām gleznām. Skopiem vilcieniem autors raksturo milzīgu kontrastu valstī: bagātniekiem te pieder viss, nabadzīgiem — bēdas, maizes druskas, atraitņu valdī, bezdarbs.

Aiz zilās jūras vāji dzīsti, Uz meiklām miesām sviedrī lās. Aiz zilās jūras maizi cietu, Kremī laužu masas nabagās.

Un bēgu čuksti skarbi, sūri. Skiet dzīvnieku kilaigas atbalso. Raud atrātnes aiz zilās jūras — Ne bagājo, bet nabago.

Tālāk seko atsevišķu ASV dzīves ainu atspoguļojums, kur A. Mališko runā par konkrētiem personām un lietām. Lūk, mūsu priekšā „dzeltenās preses“ karalis Hersts, kas atgādina vecu un niknu vilku. Viņš drāžas automašīnā pa tumšu mīglainu ceļu, domādas par saviem noziedzīgajiem līgumdarbiem — nacistiem, par to asinainajām parādēm. Kaut kur pie Odesas un Volgas trūd hiltieriešu galvaskausi, bet Hersta cehos dun rotācijas mašīnas, lejoj jaunais meļu straumes par Padomju Savienību, līdz aizsmakumam nolodot komunismu. Tā beidz savu dzīvi (ne dzīvo, bet tieši — beidz savu dzīvi) Hitlera līdzkrējis un roklatājs. Vienreizējs notikums dzejnieka tēlojumā gūst vispārīgā raksturu, mēs jūtam, ka tiepat tuvojās neizbēgama gals visiem tiem, kas stāvēja aiz Hersta.

Zīmīgs ir satiriskais epitejijs cīņā „Uzraksti uz akmeņa“. Jau Mališko dzejas formas izvēlē apzīmīgo kapitalistisku un visu solājus kā neglābjamai iznīcībai nolēmo šķiru. Te mēs sastojam „zelta karaļa“ kapu, redzam spēku, kas izspieģojis nēģerus, izsekojis studentu, vēlēdamies iedzīvoties uz jaunā brīvības centieniem. Tikai šīs klāj policijas inspektora kapu. Uzskatīti dzejnieks atmasko buržuazisko „lapsu — diplomatu“, kas iesācis karjeru Vašingtonā, turpināja to Parīzē, atstāvēdamies fašistisku un viļņu, atkalnodams čankalīstus. Ar viltu un nodevību viņš piekāpās un aplaupīja daudzās valstīs, bet tagad izliek ar... trim pēdām zemes! Cilka noslēgumā Mališko runā par Čerčilu u. c. 20. gadsimta kapitalisma dzīvījiem miroņiem,

kurus sanikno tautu taisnīgās prasības pēc cilvēciskām tiesībām.

Bet Mališko līdzīgi Gorkijam un Majakovskim neredz ASV tikai bankierus un izsūcējus. Viņam visvairāk rūp Amerikas darba laužu liktenis, viņu saista otrā Amerika — strādnieku kvartālu, nonievāto nēģeru, bezdarbnieku armijas pārplūdinātā Amerika. Aiz lepās ledijas dārgakmeņu rotas („Korāļi“) dzejnieks saskata zemūdens nirēju, kas noasīno un mirst, meklēdams jūras dzelmēs koraļu sauju.

Tā nomira jūrnieks, vēl dzīvojis brīdī...

Zilbist brodvejas vitrinā koraļu spīdums.

Pērk tirgoņi cilvēka postu un pārdod, Mirdz reklamu ugunos koraļu liegums...

Dusmas un naida pilnas skan dzejoļa beigu rindas:

...Bet tiem, kam tik cilvēku asinis loti,

Reiz tauta no virvēm ep kaklu vis rotu!

Grāmatas „Aiz zilās jūras“ centrā atrodas vienkāršais cilvēks, ko mūsdienu kapitalisma slogs. Dzejnieks jūt līdzī apspiestiem amerikāņiem, viņam sāp tautas posts un beztiesība.

Māmulīt, māmuļa mana, Asaru redzēju daudz...

Spēcīgās emocionālās rindās autors stāsta māteli par nebrīvo aizjūras zemi. Sīrsnība un intimitāte sevišķi pavairo dzejnieka tuvumu Amerikas mazajiem ļaudīm.

Dzejoli „Vagonā“, „Bezdarbnieks“ u. c. iepazīstina mūs ar bezdarbnieku sūro dzīvi. Smeldzošs izmisums dves no dzejoliem, kas stāsta par akmenkalniem, ogļračiem, mežcirtājiem. Drausmīgs ir nēģeru stāvoklis.

A. Mališko dzejoli (Nēģeriete) nēģeru mātē, pavadot padomju zemes laudis, pasniedz viņiem košus ziedus. Un dzejnieks, lidmašīnā atceroties skumjās sievietes acis, vaicā: par ko viņa varēja domāt šķiršanās brīdī? Pasaulē ir Padomju Savienība. Maskava, lai nēģeru māmuļa, vērpjama gaišo rītdienas domu, vienmēr atceras to! Tā izskan dzejolis, un mēs jūtam: nēģeru tautai mūsu zeme ir paraugs, spožā cerību zvaigzne.

A. Mališko nerāda tautas masas tikai kā cietējus, pazemīgus jūga nesējus. Valdošās šķiras spaidi un varmācība izraisa protestu nabaga laužu sirdīs. Nav viegli akmenkalim Amerikā, tomēr viņš nesalūzt, bet sapņo par atbrīvošanas stundu. Lasītājs tie: tā reiz nāks, noslaukot no zemes virsus visus miljardierus un miljonus.

Mališko nebūtu pilnīgi atspoguļojis Amerikas īstenību, ja šo amerikāņu

tautas masu neapmierinātību attēlotu vienīgi kā stichisku parādību. Dienā dienā Amerikā pieaug laužu pulki, kas sāk pilnam apzināties savas valdības pretautisko rīcību, biznesmeņu laupītāri. Tautas protests te aizvien plašākos apjomos gūst organizētas revolucionāras kustības formu, kuras priekšgalā stāv apzinīgākie, godīgākie, pašizliedzīgākie Amerikas cilvēki — komunisti.

Dzejoli „Streikojošo piketi“ Mališko šo pieaugošu masu kustību salīdzina ar nenodzešamu ugunsgrāvu, kas paceļas kā karogs kaujā.

Liekas, grūti būtu atrast izteiksmīgāku salīdzinājumu, kas vēl spilgtāk un pilnīgāk raksturotu autora paustās atziņas.

Mališko dzejās daudz dabas gleznu. Arī tās viņš prot lieliski pakļaut savu māksliniecisko nodomu piepildījumam. Okeana bangu attēlojums viņam nav pašmērķis, vētrā sakulto viņu dūna („Negaiss ostā“) it kā atbalso strādnieku kolonu, Internacionāles pulku uzvaras gājienu.

Lasot A. Mališko grāmatu, mēs ik dzejoli izjūtam PSRS ietekmi amerikāņu tautas atbrīvošanas kustībā un miera cīņā. Neatņemams ir viens no skaistākajiem krājuma dzejoliem — „Stāsts par vienu grāmatu“, kas saucas ar Majakovska „Padomju pasli“.

Amerikāņu multas ierēdņi laipni ļauj izkāpt no kuģa de Golla bandītiem, Bizonijas nacistiem, dod patvērumu titoviešiem. Viņi aiztur tikai ASV pilsoni vienkāršā strādnieka tērpā, jo atrod viņa saini „VK(b)P vēsturi“. Kā bumbas sprādziens atradums satrauc policistus. Viņi apzīmogo grāmatu, saslēdz važs šo cilvēku. Cildens optimisms dvesmo dzejoļa noslēguma rindās: Var iemest cietumā atsevišķu komunistu, var iznīcināt atsevišķu „VK(b)P vēstures“ eksemplāru, — bolševistisku ideju spēks nav uzveicams!

„Balade par draudzību“ stāsta par divu padomju un amerikāņu karavīru biedriskumu, par viņu kopīgo cīņu, par kopīgo atdušas vietu. Arī kritiķi, viņi miera un brīvības sardzē stāv sadedzinoties rokās kā brāļi.

Izjusts lirisks dzejolis „Meitenīte“ pauz amerikāņu jauniešu vēlēšanos atgriezties padomju zemē, kļūt par komjaunistiem. Meitenes tēls dzejnieka skatījumā izvērtas simboliskā nākotnes Amerikas tēla.

Lasītāju saņņņo amerikāņu zemnieku saruna ar dzejnieku („Vizīte“). „Vai tiesa, ka pie jums zeme atdota arājiem? — jautā viņi. — Kas palīdzēja jums novākt drupas un uzvarēt postu?“. Atbildē skan tikai viens vārds: Staļins! Staļina vārds vienkāršo amerikāņu lūpās, visas pasaules godīgo cilvēku sirdīs skan kā miera, laimes un brīvības simbols.

Staigājot pa krēslainām Nujorkas ielām, A. Mališko atkal un atkal atceras dzimto zemi, mīlo Ukrainu ar liksmo papeļu šalkām, ar laimīgo cilvēku smaidiem. Dzejnieks domā par to, kā Amerikas ellē panācis ozols atdzīvotos Kijevāg plašajos skveros, kur to koptu priecīgi pionieri („Ozols Nujorkā“).

Mališko vairākos dzejoļos attēlo tieši savu dzimteni, parāda padomju pilsonu miera sardzē. Kā viens no spožākajiem darbiem te minams „Vakars kolchozā“. Tas var noderēt par paraugu ikvienam, kas raksta dzejas par mūsu cilvēku miera centieniem. Balstoties uz konkrētu gadījumu — Maija svētku sapulci kolchozā, kur kolchoznieki noklausās ziņojumu par starptautisko stāvokli, dzejnieks uzskatāmi atklāj padomju laužu interešu loku, parāda viņu attieksmes pret kara kurinātājiem, pauz tiecību miera un demokrātijas spēku uzvarai.

A. Mališko vispār raksturīgs nupat minētais tēlošanas panēmēns — uz konkrēta notikuma atveidojuma pamata sniegt dziļu parādību vispārīgājumā. Bet dzejnieks vairākkārt lieto arī skaudru izteiksmes veidu, griežas tieši, bez īpašu dzejas tēlu starpniecības pie attēlojamam objektam. Kā labs piemērs te var noderēt dzejolis „Kara kurinātājam“. Līdzīgi durkļa smallei Mališko vārsmas triecas mērķi. Tas pierāda, ka dzejnieks nedrīkst ieslēgties kādā vienā izteiksmes čaulā. Dzejas formai jābūt lokanai un daudzveidīgai, tikai tad tā spēš nāvēsēt un vispusīgi ietvert plašo dzīves materiālu.

Grāmatu „Aiz zilās jūras“ noslēdz dzejolis „Šā gada pavasaris“, kur Mališko krāšņu un varenu glezno mūsu Dzimtenes ziedoni. Tas it kā iezīmē visas zemeslodes attīstības perspektīvu — cilvēces pavasari. Tāpēc tā baida volstrītišķus mūsu traktoru un sējmašīnu balsis, mūsu fabriku sīrenas, mūsu dziesmas, Kremla zvaigznes nedziedošais mirdzums, kas rāda ceļu uz komunismu.

Andreja Mališko parādījums „Aiz zilās jūras“ ir izcila parādība ne vien ukraiņu rakstniecībā, bet visas padomju literatūras mērogā. Tas rāda, kā šodien radoši apgūstamas Majakovska tradīcijas, kā visaktuālākie notikumi iekļaujami pilnvērtīgā mākslas formā. A. Mališko grāmata ir ass ierocis, kas palīdz labās gribas cilvēkiem cīnīties par mieru visā pasaulē.

PSRS MINISTRU PADOMĒ

PSRS Ministru Padome izpildījusi šķiršanu nodalījumā „Muzika“ par PSRS Ministru Padomes Staļina prēmiju komitejas literatūrā un mākslā lūgumu atcelt agrāko lēmumu par Staļina prēmijas trešās pakāpes pie-

šķiršanu nodalījumā „Muzika“ par 1950. gadu komponistam Hermanim Leontijam d. Zukovskim par muziku operai „No visas sirds“.

Starptautiskās Staļina Miera prēmijas laureāti

ERIBERTO HARA

denie brīvības ideāli, šajos gados, kad ASV imperialistiskā ekspansija kļūst arvien nekaunīgāka un draudošāka, nevar palikt vienaldzīga novērotāja lomā.

Histeriskajai atombumbu vicināšanai Nujorkā un Vašingtonā, kurai tūdaļ nekaitrīgi piebalsoja arī Volstrita ieliktņi Meksikā, Eriberto Hara kopā ar visiem isteniem savas zemes patriotiem atbildēja ar plaši izvērstu cīņu par mieru, ar meksikāņu tautas iesaukšanu visu pasauli aptverošajā miera cīņā, kas iezīmēta ar Meksikas valdības, viņš kļuva par Meksikas miera cīņājo frontes vadoni. Un atzīdamies šai postenī, viņš ieguva vēl kvēlāku, vēl sirsnīgāku savas tautas mīlestību un uzticību.

Eriberto Haras organizatoriskais un propagandas darbs miera piekriņķu kustībā guvis atzinību visā pasaulē. Miera piekriņķu pirmajā Vispasaules kongresā viņu ievēlēja par kongresa Pastāvīgās komitejas locekli. Pēc Komitejas Stokholmas sesijas Eriberto Hara apmeklēja Padomju Savienību.

Istems brīvības cīnītājs, miera draugs hevar nebūt arī vissirsnīgākais padomju zemes un padomju tautas draugs. Par tādu uzticama mūsu socialistiskās Dzimtenes draugu kļuva arī Hara. Atgriežies no Padomju Savienības savā dzimtenē, viņš nenogurdināmi atmasko kara kurinātāju izperinātās tenkas un apmelojumus, kuru vienīgais mērķis — mazināt kapitalistisko valstu darba laužu arvien pieaugošās simpatijas uz Padomju Savienību, nomelnot padomju tautas raženo darbu mieram un komunisma celtniecībai. Veselā lekciju virknē Eriberto Hara stāsta Meksikas strādniekiem, zemniekiem un progresīvajai inteliģenci par Padomju Savienības miermīlīgo politiku, par lielisku rūpniecības, lauksaimniecības un kultūras uzplaukumu padomju zemē, par padomju tautas nelokāmo apņēmību saglabāt mieru, nosargāt savas darba augļus, nodrošināt kara liesmu neapdraudētu dzīvi visai cilvēcei. It visur savās kvēlajās runās viņš uzsver, ka pati PSRS pastāvēšana ir visdrošākā garantija mieram.

Meksikas progresīvajā presē bieži parādās Eriberto Haras raksti, kuros viņš enerģiski atmasko amerikāņu imperialistus, kas tiko viņa dzimtenei nolaupīt neatkarības pēdējās paliekas, iegruš pasauli ciešanā un iznīcības atvārā. Īpaši asu atmaskojošu spēku viņa raksti guva pēc tam, kad amerikāņu imperialistiskā ekspansija sāka izpausties konkrētās formās, izraisot karu Korejā.

Eriberto Haras drosmīgā darbība miera aizstāvēšanai un kara kurinātāju atmaskošanai izsauktu zverisku naidu Volstrītā. Šis naidis izpauzās visnekaunīgākajās provokācijās. Piemēram, kad Hara devās uz Miera piekriņķu Otro Vispasaules kongresu, viņu cēlā aizturēja Vašingtonas diktatam padevēģ Kubas policija. Un tikai darba laužu vienprātīgais protests lika šiem amerikāņu imperialistu dienderiem atkāpties un atbrīvot Haram ceļu uz miera un brīvības aizstāvju sanāksmi.

Kad Meksikā pienāca vēsts par Eriberto Haras apbalvošanu ar Starptautisko Staļina Miera prēmiju, sirmais miera frontes cīnītājs avangarda karavīrs Eriberto Hara teica: „Premijai, kas nosaukta Staļina vārdā, manā dzīvē ir milzīga vērtība, jo Staļins ir pats pirmais cīnītājs par mieru“. Tie patiešām ir krietna cilvēka un miera aizstāvja vārdi.

Lielās Padomju Enciklopedijas (otrā izdevuma) 4. sējums

Iznācis un tiek izsūtīts parakstītājiem Lielās Padomju Enciklopedijas (otrā izdevuma) 4. sējums. Tani ietilpināti vārdi no „B“ līdz „Berezko“.

Centrālā vieta šajā sējumā ierādīta rakstiem, kas vēlti mūsu Dzimtenes slavas pilnājam pagātnē, proletariāta un darba zemnieku masu cīņai par patvaldības gāšanu, par socialismu.

Daudzas lappuses grāmatā veltītas lielajam krievu revolucionārajam demokratam, ģenijālajam literatūrkritikim un filozofam V. Belinskim, dosmīgajiem strādnieku šķiras cīnītājiem — V. I. Lenina skolniekam un tuvajam palīgam, augsti apzinīgajam strādniekam-bolševīkam I. Babuškīnam, izcilajam bolševiku partijas darbiniekam N. Baumanim, Azerbaidžanas darba laužu vadītājiem cīņā par padomju varu — Baku komisarim, kurus laundari angļu interventu nošāvuši 1918. gadā.

Ekonomikas jautājumi LPE 4. sējumā pārstāvēti ar rakstiem „Baku naftas rajons“, „Bankas“, „Klaušas“, „Bezdarbs“.

Daudz uzmanības 4. sējumā pievērsts zinātnes, kultūras un mākslas jautājumiem. Raksti „Bakterijas“, „Ballistika“, „Olbalumvielas“, „Benzīns“ un citi rāda mūsu Dzimtenes zinātnieku prioritāti svarīgākajos atklājumos un padomju zinātnes uzplaukumu.

Grāmatā ievietots arī bagātīgs fiziskās ģeografijas, ekonomiskās ģeografijas un vēstures materiāls par atsevišķām mūsu Dzimtenes republikām (Baltkrievijas PSR, Baškīrijas APSR) un par atsevišķām kapitalistiskās pasaules zemēm (Beļģija).

Atsaukdams mūsdienu problemām, Lielā Padomju Enciklopedija zinātniski vispārīnā spilgtākos mūsdienu īstēnības faktus, dziļi atklādama to saturu.

jam ar tēlu starpniecību, rakstnieks sasniedz mērķi: lasītājs tie viņa tēliem, dzīvo līdzī to gaitām.

Kā raksturīga jauno autoru klūda atzīmējama arī nepareizi izveidoti dialogi.

Par to pārmetumus dzirdēja arī mūsu republikas jaunais autors B. Burļuks, kas savā citādi interesantajā darbā par Padomju Armijas cīņām pie Donavas daudzās lappusēs sablīvījis pavisam nevajadzīgus, gadījuma rakstura dialogus. Viņam pārmetama arī mākslas speka trūkums, notēlojot lielākas kaujas operācijas. Par tām vietvietām rakstīts sausa valodā, pārējot pat uz oficiālo frontes ziņojumu lakonisko stilu.

Loti daudz sanāksmē, it īpaši semināros, runājo par daļrādes „technoloģiju“. Nereti jaunais autors aizraujas ar vārdu un tēlu ārejo muziku, ar šīs muzikas formu un alzmirst, ka bez pilnvērtīga satura tā neskan. Bez šaubām literatūra bagātība, vai pareizāks sekot, ierocis ir vārds. Bet ar to jāpārietas ļoti taupīgi. Nekur izskērdība nav tik kalnīga kā literārā darbā.

— Ir jau tā, — runājo par savu jaunradi, teica S. Babajevskis, — ka šays vārdu krājums ir katram rakstniekam. Un tad jau villināt villina tie vārdi, kuri retāk lietoti, kuri nav katra lasītāja ikdienas aktīvā. Būtiņā tā ir laba lieta. Bet ja tas kļūst par pašmērķi, tad nelaime ir klāt. Nekāds izteiksmes svaigums nevar aizstāt attēlojamo notikumu, pārdzīvojumu saturisko pelēcību vai maznozīmīgumu. Daļdarbā vajadzīgas metaforas, epiteji. Nedrīkst tikai aizrauties ar metaforu oriģinalitātes meklēšanu. Tā jaunā rakstniece Andrejeva darbā „Skaidrās tāles“ atrodams, ja tā varētu teikt, „tris, pat četrstāvu metaforas“. Lasītājs vēl nav paspējis uztvert viena salīdzinājuma gleznu, kad tai jau seko otra, trešā, ceturtā. Beigu beigās viņa nogurst, vairs nespēj autoram sekot. Metaforai jābūt īsai, varētu teikt, pat ārkārtīgi skopai, jo cits citam uzblīvīti salīdzinājumi savstarpēji novājinās.

Brīžiem grūti valdāma jauno autoru tieksme ievest savos darbos nevajadzīgu izskaistinājumu, dziļies pēc oriģinalitātes. Tas bieži noved pie tā, ka saturu upurē kārdinājuma pārsteigt lasītāju ar kaut ko pavisam vēl nedzirdētu un neiedomājama.

Apspriežot jaunā autora Pendrikova darbu, minēja vēl citu raksturīgu trūkumu. Darbā parādās ļoti daudzi tēli. Bet jaunais autors aizmirsis vienu: ja jau reiz tēls parādījies, tam ir jādarbojas, šī tēla nepieciešamībai jāizriet no darbības risinājuma. Tēli nedrīkst, pārsteigusi lasītāju dažās lappusēs, atkal pazust. Mēra sajūta par to, cik uzmanības jāveltī vienam vai otram tēlam, ir meistarības neatņemama sastāvdaļa.

Kā ieaudzināt sev šo mēra sajūtu? Kā iegūt meistarību? Atbilde ir tikai viena — ļoti daudz jāstrādā.

Daudzos darbos, kurus apskatīja semināros, kā trūkumu atzīmēja to, ka jaunie autori, aprakstot padomju cilvēku attiecības un it īpaši draudzību, mīlestību, attieksmes starp virletī un sieviete, bieži kļūst sentimentāli. Alzmirstot, ka padomju cilvēkus vispirms raksturo līdztiesīgums, rakstnieki nereti nokļūst buržuaziskās literatūras sliktu paraugu ietekmē.

Kādu padomu deva meistari apspriedes noslēgumā, atvadoties no literatu jaunās maiņas? Daudz mācīties! Un kā no uguns sargāties no pārāgas profesionalizācijas. Tā nav nejausība, ka no 300 jaunajiem rakstniekiem, dzejniekiem un dramaturgiem, kas piedalījās apspriedē, 1/5 bija nākuši no laikrakstu, žurnālu, izdevniecību redakcijām. Nedrīkst pārāk ātri uzskatīt sevi par tik nobriedušu rakstnieku, kura jaunradi traucē ikdienas darbs. Šis darbs netraucē, šis darbs virza un cel jauno rakstnieku.

Un otrs padoms, kas atskanēja sanāksmē: rakstīt daudz, neatkarīgi no tā, vai visu uzrakstīto publicēs — rakstīt par visu, kas saista sirdi un prātu.

PSRS Valsts Akademiskā Lielā teatra 175 gadi

Lielā teatra nozīme latviešu muzikalajā kultūrā

Ciešas un ilggadīgas saites vieno latviešu mākslu ar tām progresīvi demokrātiskajām tradīcijām, kas pauž lielas krievu tautas klasiskās realistiskās mākslas varenumu un spēku. Īpaši muzikas un teatra attīstībā šīs saites sevišķi organiskas un noteicošas. Latviešu muzikas pamatlicēji — A. Jūrjāns, J. Vitolis, E. Dārziņš, skolotājs krievu skaņu mākslas lielmeistara Rimskā-Korsakova tiešajā ietekmē. Svarīgi, ka, tikai ha stoties uz krievu mākslas klasiskajām tradīcijām, šie latviešu komponisti atrada ceļu uz savu nacionālo īpatnību izpausmi muzikā, kļūstot par latviešu muzikas klasiķiem. A. Alunāns, A. Mierlūks, J. Duburs savu lielo darbu latviešu profesionālā teatra izveidošanā veica tiešā saskarsmē ar krievu klasisko teatra repertuāru, ar krievu izcilu aktieru realistiskās, sabiedriski nozīmīgas mākslas tradīcijām. Tāpat noritējuši arī mūsu muzikas teatra veidošanās. Opera, šis sintetiskais mākslas veids, pamatoti uzskatāms par muzikas augstāko formu, jo paver mūzikai neierobežotus izteiksmes līdzekļus un iespējas iedarboties uz visplašākiem skatītāju slāņiem. Tas padara operu un arī baletu par vienu no visdemokrātiskākajiem, isti tautiskiem mākslas novadiem. Zīmīgi, ka operas pirmsākumi Latvijā saistās ar Čaikovska «Jevgeņiju Oneginu» — pirmo operu, ko 1912. gadā uzveda Rīgā P. Jūrjāna nodibinātā latviešu operas trupa. Kā zināms, savu pirmuzvedumu «Jevgeņijs Onegins» piedzīvoja 1880. gadā uz Maskavas Lielā teatra skatuves, kļūstot no tā laika par sevišķi iemīļotu operu un pārliecinoši apliecinot krievu klasisko operu uzvaras gājieni, ko 1836.—42. gados iesāka Glinkas ģenialie darbi «Ivans Susaniņš» un «Ruslans un Ludmila».

Šīs dienas, kad visa padomju tauta atzīmē savu iemīļotā teatra, krievu muzikas kultūras leģendu, PSRS Valsts Akademiskā Lielā teatra pastāvēšanas 175 gadus, sevišķi pamācoši pārskatīt un izprast to ārkārtīgi svētīgo ietekmi, ko ar šā izcilā teatra starpniecību saņēmusi un saņem no lielās krievu tautas latviešu nacionālā kultūra. Svarīgi izprast, ka latviešu operas pamati veidojās uz tām pašām krievu mākslas realistiskās demokrātiskajām tradīcijām, kas tik augstu pilnību un krāšņu briedumu sasniegušas Lielajā teatrī, paliekamu vietu latviešu kultūrā ņem arī daudzas citas krievu operas, kas parādījušas uz latviešu skatuves pēc «Jevgeņija Onegina», piemēram, «Demos», «Pīķa dāma», «Ivans Susaniņš» u. c.

Neapšaubāmi, krievu opera ietekmējusi arī pirmo latviešu oriģināloperu rašanos. E. Dārziņš 1910. gadā atstāja nepabeigtas operas fragmentu «Rožainas dienas». Savu operu, ko iezīmēja zināmas progresīvi sabiedriskas laikmetiskas tendences, E. Dārziņš veidoja P. Čaikovska psiholoģiskā realisma tradīcijās. Par pirmo latviešu operu kļuva 1919. gadā radītā A. Kalniņa «Baņuta». Šis monumentalais, dziļi tautiskais darbs saistās ar to krievu klasisko operu nacionālās teiksmainības līniju, kas ved uz Rimski-Korsakovu, Borodinu, Glinku. Latviešu operai, kas tikko bija nostājusies uz patstāvīgām kājām, 1929. gadā Padomju Latvijas sākuma laikā, pavērs spozas perspektīvas. Tieši tad tika nodibināts Valsts Operas un baleta teatris, likti stingri pamati kolektīva profesionalizācijai operas mākslā, pirmo reizi tika definētas prasības pēc mākslas, kas kalpotu tautas interesēm, atspoguļojot un atbalstot dzīves revolucionāro pārvēidošanu.

Diemžēl, latviešu operas tālākais attīstības pētījums iekrita ārkārtīgi neizdevīgos apstākļos — buržuāzijas kundzības laikā, kas centās aizvīrīt mākslu no progresīvās sabiedrības centieniem, no tautas avotiem, saraut saites ar krievu kultūru, iepotēt klanīšanos kosmopolitisko rietumu priekšā. Bet arī tad krievu mākslas tradīcijas, saites ar krievu operas jaunradi turpināja būt par latviešu mākslas dzīvinošajiem avotiem, kuras pat nacionālistiski šovinistiskajai buržuāzijai neizdevās pilnīgi noslāpēt. Latviešu operas teatris cīnījās divi virzieni, divas kultūras, kuras pārstāvēja realistiski demokrātiskā, no vienas puses, un reakcionārā kosmopolitiskā strāva, no otras puses, kā tas bija izpaudies arī krievu operas teatris pirms Oktobra revolūcijas. Krievu operas vienmēr palika latviešu teatra repertuārā, jo tautas labākā daļa, plašie demokrātiskie skatītāju slāņi tās uzņēma ar dziļu mīlestību, kā sev tuvas un saprotamas darbus. Gan buržuāziskās Latvijas mākslas politikas noteicēji nereti mēģināja kropļot cēlos, sabiedriski progresīvos krievu klasiskos operas darbus. Tā tautas varonības ideju paudēja ģenialā Borodina opera «Kņazs Igors» tika izrādīta ar neēdīgiem, pārmērīgiem ierobežojumiem, tās inscenējumi bija pasvītroti «ekskotiskī», mežonīgi stichiski elementi. Viens no «Jevgeņija Onegina» tā laika inscenējumiem radīja krievu ļaužu dzīvi atbilstoši Rietumeiropas mīļotājam atpakaļusajam priekšstatam, kas Kriev-

zemi saista ar kūpošiem samovariem un kupliem dzērveņu kokiem...

Radošas saites ar krievu mākslu ļoti tieši un konsekventi izpaudās daudzu ievērojamu Lielā teatra mākslinieku viesizrādēs Latvijas operā. Sevišķi spilgti iezīmējās F. Šalāpina līdzdalība «Borisa Godunova» izrādēs 1929. gadā, kas kļuva par istu skolu visām operas kolektīvam. Paliekama nozīme bija V. Barsovas, M. Maksakovas, N. Ozerova, A. Aleksejeva viesizrādēm Rīgā divdesmitajos un trīsdesmitajos gados. Izcilais diriģents Emīls Kupers, režisore Maslovska, baletmeistars V. Tichomirovs devuši savu ieguldījumu latviešu operas un baleta attīstībā. E. Kupers iestudēja visas galvenās Rimskā-Korsakova operas, no kurām sevišķi nozīmīgs bija «Teiksmas par Kitežu» uzvedums. Inscenējot Glieru baletu «Sarkanā magone», izcilais krievu baletmeistars V. Tichomirovs lika pirmo reizi uz latviešu muzikas skatuves sajaukt padomju mākslas spirdzinošo vēsmu. Kā kurināt atzīmējams, ka buržuāziskā teatra vadība, izbījusies no internacionālās skanām kas vaināto tautas uzvaru baleta noslēgumā, mēģināja notusēt šo vietu baleta partitūrā...

Progresīvie latviešu mākslinieki vienmēr cīnījies par krievu klasisko darbu cienīgu novērtēšanu. J. Zālītis un E. Melngailis daudz darījuši Musorgska operu propagandā Latvijā, īpaši sakarā ar «Borisa Godunova» un «Chovanščinas» pirmuzvedumiem. E. Mikelsons 1932. gadā atklāja latviešu skatuvei Musorgska «Mirkoši tautisko komisko operu «Soročinas gada turgus». Tuvs latviešu mākslai bija A. Glazunovs, ne tikvien ar savu baletu «Raimonda», ko izrādīja uz latviešu skatuves, bet arī viņa personīgais draudzīgais sakaros ar J. Vitoli un citiem vadošiem latviešu skaņu mākslas meistariem. Interesanti atzīmēt, ka latviešu mākslas pārstāvējiem savukārt bijusi izdevība parādīties uz Lielā teatra slavenās skatuves. Tā 1916. gadā Maskavā, Lielajā teatrī, notika plaša latviešu muzikas koncerts kur Lielā teatra orķestris atskaņoja latviešu komponistu J. Vitola, A. Jūrjāna, A. Kalniņa, E. Dārziņa un citu komponistu darbus. Šinī koncertā dziedāja arī M. Vignere-Grinberga un evakuēto latviešu apvienotais koris.

Jo dzīvas kļuva latviešu operas saites ar lielās krievu tautas kultūru pēc tam, kad 1940. gadā Latvijā bija atkal nodibinājusies padomju vara. Padomju zemes labākie mākslas speciālisti sniedza palīdzību roku jaunajai padomju republikai. Te atzīmējams Lielā teatra izcilā baleta māksliniķa A. Jermolajeva un režisora N. Ochlopkova darbs Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teatris, palīdzot gatavot nardzēto latviešu mākslas dekadū. N. Ochlopkova režisoriskā līdzdalība ierosināja rast krāšņu un pilnīgu latviešu klasiskās operas — A. Kalniņa «Baņutas» — izrādi. Šis inscenējums no jauna atse-

Skats no M. Musorgska operas «Boriss Godunovs» uzvedumā Lielajā teatrī

dza operas skaisto, darba tautai tuvo, idejiski mākslinieciski spēcīgo saturu un paliek arī turpmāk par šīs operas iztulkojuma paraugu.

Tēvijas kara laikā daudzi latviešu mākslas darbinieki sistemātisku jaunrades atbalstu guva no krievu padomju mākslas meistariem. Evakuācijā nobrieda nozīmīgs mākslinieciskais kods — Latvijas PSR Valsts mākslinieciskais ansamblis, kas palīdzēja muzikas un teatra kultūras atdzimšanai no fašistu okupācijas atbrīvotajā Padomju Latvijā. Republikas izcilās operas mākslinieces E. Pakule un V. Krampe, dziedonis L. Zachodņiks vairākkārt kā viesi piedalījās Lielā teatra izrādēs, gūstot atzīnīgu novērtējumu un smelot ierosmi tālākam briedumam.

Pēc kara Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teatra darbam ar radošiem ierosinājumiem un konsultāciju palīdzību Lielā teatra diriģenti N. Golovanovs, A. Meliks-Pašajevs, baleta režisors R. Zacharovs. Pēdējais, kā mūsu jaunā baletmeistara J. Čangas skolotājs, radoši sekmējis ar Stalīna prēmiju apbalvotā A. Skultes baleta «Brīvības sakta» skatuvisko interpretāciju.

Par svētīgu notikumiem izvērsās rīdiniem regulārās Lielā teatra mākslinieku viesošānās. N. Špilleris, I. Mas-

lennikovs, M. Maksakovs, V. Davidovs, P. Norcovs, A. Ivanovs, S. Lemeševs, P. Lisiciāns, O. Lēpešinsku un daudzus citus Lielā teatra māksliniekus mūsu republikas galvaspilsētas iedzīvotāji jau ieradusī sagaidīt kā mīļus viesus. Tādi PSRS Valsts Operas un baleta teatra pēdējā laika inscenējumi kā ar Stalīna prēmiju apbalvotais «Borisa Godunova» uzvedums, «Pīķa dāma», «Carā līgava», «Otello», «Sarkanā magone» u. c. iezīmē nopietnus panākumus, apgūstot to augsto realismu un ideiskumu operas mākslā, ko saimlīdzis PSRS Valsts Akademiskais Lielais teatris.

Lielā teatra plauksme šodien atspoguļo visas padomju mākslas un kultūras augšupeju.

Lielā teatra kolektīvs neieslēdzas savās sienās. Tas vērgi seko no palīdz operas mākslas attīstībai brālīgās republikas un tautas demokrātijas zemēs. Lielā teatra režisori, dekoratori, dziedoņi, baletmeistari, ik dienas popularizē savu pieredzi, palīdzot radīt realistiskās izrādes, gatavojot jaunus kadrus visās mūsu diēnās socialistiskās Dzimtenes malās. Arī te izpaužas ļēpiniski staliniskā tautu draudzības un tautu savstarpējās palīdzības politika.

Latvijas PSR Valsts Operas un ba-

leta teatrim Lielais teatris palīdz organizētas šefības veidā, dāloties ar mākslinieciskās vadības pieredzi, ar jaunrades konsultācijām, ar muzikas materiālu apgādi. Tas viss sekmē mūsu operas un baleta jaunu kāpinājumu, tuvinot Padomju Latvijas muzikas mākslu aizvien dziļākam un pilnīgākam socialistiskā realisma jaunrades metodes apgūšanai.

Lielais teatris šodien pārstāv krievu klasiskās muzikas labākās tradīcijas, un vienu no visaugstākajām un vispilnīgākajām padomju muzikas kultūras formām, Lielā teatra ietekme visā mūsu dzīvē izpaužas ļoti plaši un dažādveidīgi. Pa radio mēs ik dienas klausāmies labākos Lielā teatra dziedoņus, kas mums dārgos klasisko operu muzikas tēlus un padomju komponistu darbus tuvinā visplašākajām masām. Ikviens neapveramās padomju zemes iedzīvotājs, kas mīl muziku, šodien pazīst V. Barsovas, M. Maksakovas, N. Špilleres, N. Kruglikovas, M. Mičailova, M. Reizena, S. Lemeševa, I. Kozlovskā un daudzu citu iemīļoto dziedoņu balsis un viņu izpildītos darbus. Skaņu platēs ierakstīti daudzi krievu vokālās mākslas korifeji F. Šalāpina, A. Neždanovas, L. Sobinova sniegtumi. So mākslinieku radītie apbrīnojami patiesie un dziļi realistiskie krievu klasisko operu tēli paliek dzīvi un saglabā savu burvīgo poeziju arī mūsdienu klausītājiem. Padomju Latvijas laudis skatās filmas par lielajiem krievu komponistiem Glinku, Musorgski, filmas, kuras spēcīgi ietekmē skatītājus ar krievu muzikas mākslas paustajām cēlajām humanisma un tautas brīvības idejām.

Vienmēr, kad runājam par latviešu un krievu muzikas mākslas radošajām saitēm, mēs tieši vai netieši sastopamies ar Lielo teatru. Šis teatris šodien ir spēks, kas palīdz audzināt tautu komunisma garā, cīnīties par mieru, par socialistisko celtniecību. Tādēļ Padomju Latvija kopā ar visu padomju tautu sirsnīgi jo sirsnīgi sveic Lielo teatru tā slavenajā jubilejā.

PSRS Valsts Akademiskais Lielais teatris prātis saglabāt un radoši attīstīt mīlu vērtības, ko uzkrājuši lielās krievu tautas māksla un kuru pirmsākumi meklējam jau XVIII gadsimtā, bet kuru saknes iesniedzas vēl dziļāk — pašas tautas dailradē, tautas sirmajā senatnē. Visas šīs gadsimtos krātās vērtības veido stingru pamatu mūsdienu padomju muzikas, padomju operas kultūras plauksmei, kurai jūbūt neieredzēti dailai un pilnīgai, jo tā pauž cilvēces cēlāko mērķu iepildītāju — komunisma cēlāju bagāto garīgo pasauli, atspoguļo viņu radīto krāšņo, pilnīgo un taisnīgo dzīvi.

Šinī sakarībā vienmēr paliek spēkā biedra Stalīna uzdevums «radīt padomju operas un baleta klasiku», ko viņš izteica vēl 1935. gadā sarunā ar operas «Klusā Dona» izrādes veidotājiem Lielajā teatrī.

Lielā teatra jubileja ir padomju kultūras svētki, padomju dzīves augšupcejas varens apliecinājums, kas vēlētie atgādina visiem padomju mākslas frontes darbiniekiem pienākumu būt to uzdevumu augstumos, kuras šodien mums nosprauz tauta un kuras sekmīgi pildīt cenšas PSRS Valsts Akademiskais Lielais teatris

N. Grinfelds

Lielā teatra jubileju sagaidot

MASKAVA

Lielo teatru un Padomju Armiju saista ilggadīga, cieša draudzība. Pēdējos gados teatru mākslinieki snieguši tūkstošiem koncertu karaspēka dalās, slimnīcās un nometnēs. Par šo šefības darbu MALT piešķirts ceļojotais Sarkanais karogs.

Šinīs dienās teatris — jubilar Maskavas garnizona karavīriem un virsniekiem izrādīja «Vara jātnieku». Kolektīva vārdā viesus izjusti apsveica galvenais baletmeistars L. Lavrovskis. Pēc baleta izrādes uz skatuves uzaucēja karavīru delegācija. Māksliniekiem pasniedza adresi, kurā atzīmēta Lielā teatra nozīme krievu mākslas attīstībā.

Lielā teatra jubileju svin visu Maskavā teatru kolektīvi. Jubilarus šinīs dienās uzņēma Maskavas Dailē teatra aktieri. Svinīgā satikšanās notika Dailē teatra filiāles telpās. Tur pulcējās operas, baleta un drāmas mākslas labākie meistari, līdzās viņiem — mašinbūves rūpnīcas «Sarkanais proletariets» stachanoviši un Maskavas apgabala Možaiskas rajona kolchoznieki, ar kuriem Dailē teatra kolektīvs noslēdzis socialistiskās draudzības un sadarbības līgumu.

Par Lielā teatra attīstību runāja V. Barsova. Maskavas Dailē teatra kolektīva vārdā jubilarus apsveica I. Sudakovs. Možaiskas rajona Lēpina vārdā nosauktā kolchoza partijas organizācija sekretars D. Jančenko nodeva Lielā teatra māksliniekiem kolchoznieku sveicenu. Rūpnīcas «Sarkanais proletariets» strādnieku un inženieritehniskā personāla delegācijas pārstāvis nolasīja apsveikumu dzēlā.

Vakars noslēdzās ar koncertu, kurā piedalījās Lielā teatra un Maskavas Dailē teatra mākslinieki, kā arī rūpnīcas «Sarkanais proletariets» mākslinieciskās pasākumus dalībnieki.

LEŅINGRADA

Vairākas dienas Lēpina pilsētā viesojās Lielā teatra delegācija, kuru vadīja N. Golovanovs. Viesi apmeklēja Lēpigradas Kultūras namus, rūpnīcas, izbrauca uz Kronštati; viena no jubilejai veltītajām sanāksmēm notika Skatuves veteranu namā.

12. maijā A. M. Gorkija vārdā nosauktajā Kultūras pili maskavieši tikās ar Kirova rūpnīcas pārstāvējiem. Kiro-

višu vārdā jubilarus sveica vecākais inženieris S. Graniņš. Vakars noslēdzās ar lielu koncertu, kurā piedalījās Maskavas mākslinieki.

S. M. Kirova vārdā nosauktajā Operas un baleta teatris šinīs dienās Lielā teatra māksliniekus uzņēma Lēpigrades mākslas darbinieki.

Svinīgo sēdi atklāja N. Čerkasovs. Referātu par lielā padomju teatra daiļrades ceļu nolasīja jubilejas komitejas loceklis G. Orlovs.

Tad runāja baleta māksliniece A. Halilejeva. Viņa sveica jubilarus no S. M. Kirova vārdā nosauktā Operas un baleta teatra kolektīva. Par Lēpigrades muzikas darbinieku pastāvīgām daiļrades saitēm ar Lielo teatru runāja diriģents E. Grikurovs. Jubilarus vēl sveica E. Zichareva (no A. S. Puškina vārdā nosauktā Akademiskā Dramas teatra) un A. Orlovs (no Muzikalās Komēdijas teatra).

V. Krigere un N. Golovanovs izjusti pateicās lēpigradiējiem par laipno uzņemšanu un labajiem novēlējumiem.

VILŅA

Sakarā ar Lielā teatra jubileju Padomju Lietuvas pilsētās notiek slavenā teatra solistu viesizrādes, tur nolasa lekcijas par tā nozīmi muzikālā-teatrālās mākslas attīstībā.

Pēc A. Pirogova viesizrādēm Vilņu un Kauņu apmeklēja M. Maksakova. Māksliniece dziedāja vairākos koncertos un uzstājās galvenajā lomā Vilņas Operas un baleta teatris — «Karmenas» izrādē. Pirms izrādes teatra galvenais režisors J. Gribanskas referēja par Lielā teatra daiļrades gaitām.

Kauņā dzelzceļnieku klubā nolasīja referātu «PSRS Lielā teatra nozīme krievu muzikālā-teatrālās kultūras attīstībā», ko noklausījās kuplā skaitā sapulcējušies dzelzceļa mezglā strādnieki un kalpotāji. Līdzīgas lekcijas noorganizētas arī citos republikas klubos un kultūras namos.

TALLINA

Igaunijas sabiedrība gatavojās atzīmēt PSRS Lielā teatra pastāvēšanas 175 gadadienas jubileju. Jubilejas pasākumu organizēšanai radīta republikaniskā komiteja. Stalīna prēmijas laureata komponista Elžena Kapa vadībā.

Jauno mākslinieku koncerti rūpnīcās

Sakarā ar PSRS Akademiskā Lielā teātra 175. gadadienu Rīgas Vagonu rūpnīcā un VEF klubā šīs dienas viesojās LPSR Valsts konservatorijas studentu koncertbrigādes, kas sniedza pasaules izcilākā operateātra jubilejai veltītu koncertu. Brigādes vadīja prof. V. Muzaļevskis un doc. M. Sluckovs, ievadvārds iepazīstinot klausītājus ar slavenā teātra vēsturi.

Koncertos bija pārstāvēti dažādu profesiju jaunie muzikanti. Sevišķu atsaucību guva studentu D. Vilpāns, M. Ozoliņš, L. Kurikova, K. Braža, N. Senavskas, I. Rapiševska, J. Brauna, J. Vilgertes, A. Popes, M. Išanova priekšnesumi.

Brigāde, kas ieradās Rīgas Vagonu rūpnīcā, pēc koncerta guva iespēju sīki iepazīties ar rūpnīcas kolektīva darbu.

«Karoga» lasītāju konferences

Atzīmējot bolševistiskās preses dienu un grāmatu nedēļu, 10. maijā Kandavā un 13. maijā Tukumā notika mēnesraksta «Karoga» lasītāju konferences.

Pēc V. Kaupuža referāta kandiavieši ļoti aktīvi piedalījās debatēs, piešķaroties gan «Karoga» daļi literatūras daļai, gan literatūrkritiskajiem rakstiem. Lasītāji b. Būmanis, Burčaka, Kadīle, Kurzemniece, Grinbergs, Smits u. c. runāja arī par Valsts izdevniecības darbu.

bas darbu, par grāmatu apdari u. c. jautājumiem. Noslēgumā savus darbus lasīja B. Saulītis un A. Vējāns.

Tukumā konferences dalībniekiem ievadreferātu nolasīja A. Vējāns, tam sekoja pārrunas gan par «Karogu», gan vispār par mūsu literatūras stāvokli. Vakara turpinājumā dzejnieki J. Vagnags, B. Saulītis un A. Vējāns iepazīstināja klausītājus ar saviem jaunākajiem sacerējumiem.

Gustava Ernesaksa skaņdarbu koncerts

Pagājušajā nedēļā Rīgā viesojās Igaunijas PSR Valsts vīru koris Igaunijas PSR tautas mākslinieka, Staļina premijas laureāta prof. Gustava Ernesaksa vadībā. Koncertos piedalījās Igaunijas PSR nopelniem bagātais skatuves mākslinieks, Staļina premijas laureāts, Valsts Akademiskā teātra «Estonia» solists Tiits Kūziks.

14. maija koncerts, viens no stilistiski viengabalainākajiem, bija veltīts prof. Gustava Ernesaksa skaņdarbiem. Šā koncerta programā uzņemto kora un solo dziesmu vairums sarakstīts pēckara posmā (1947.—1951.), un tās apdzied brīvo un laimīgo Padomju Igaunijas dzīvi. Dažas dziesmas radušās arī Lielā Tēvijas kara gados, piemēram, «Aukstās krāsnis» un «Jūrgu nakts maršs» (abas uzrakstītas 1942. gadā).

Iepriecina pareizi izvēlēta dziesmu tematika, kas saistās ar padomju tautu lielo vadoni Staļinu, ar miera atzīstāšanu, ar kolchozu dzīvi un igauņu tautas dzīves prieku. Tieši kora dziesmas visspilgtāk izpaudās komponista meistarībā, tajās bija jūtama laba kora pazīšana un lieliska balss vešanas māksla. Kompozīcijās dominē gaibas, spēcīgas krāsas, intonāciju tautiskums un muzikas valodas vienkāršība.

Stingri un spēcīgi vīru kora izpildījumā atskanēja «Dziesma Staļinam» un «Dziesma Par mieru». Lielā Tēvijas kara gados uzrakstītā dziesma «Aukstās krāsnis» apdzied varonīgo padomju karavīru cīņu pret fašistiskajiem iebrukumiem. «Fašistu sagrauto māju krāsnis» gan ir aukstas, bet karsta ir mūsu artilērijas uguns, kas atbrīvos mūs no dzimtenes, — stāsta šī skaistā un savilinošā dziesma. Ar apbrīnojami maigi un saliedēti izskanējošā «Dziesma krastmalā», divām dzīves priecīgām dziesmām «Kraštmalas kolchozā» un zveinieku kori no operas «Vētras krasts» noslēdzās kora priekšnesumu pirmā daļa.

Koncerta otrajā daļā vīru koris atskanēja «Jūrgu nakts maršs», «Atnāca maijs» un imitāciju piebērsto «Ar dziesmu elam plāvā». Ievērojamu pelna tautas dziesmas izveidojums korim, 6 vijolēm un klavierēm «Centīgie vijolnieki», kas uzskatāms par interesantu apstrādājuma paraugu, kurā ar kora tematiku kontrpunktējošiem vijolu unisoniem tiek pasvītrots dziesmas saturs. Šī dziesma, tāpat kā sekojošā «Jautrā jaungada dziesma», guva izcilu atzīni. Programmas noslēgumā koris nodziedāja kantāti «Sveika, brīvā tauta!», kas veltīta Igaunijas PSR 10. gadu pastāvēšanas svētkiem.

Runājot par kora izpildījuma augsto kultūru, kas sajūsmina ar gandrīz nemaldīgu intonācijas tīrību un teicamu tembru saliedējumu, nevar neiebildēt pret zināmu interpretācijas vēsumu: koris sniedz gan ļoti skanīgus un skaistus, bet vietām emocionāli mazāk piesātinātus tēlus.

Klausītāju nedalītas simpatijas iemantoja baritons Tiits Kūziks ar divām arijām no operas «Svētais ezers» un «Vētras krasts».

Dziedonis šajās arijās, kā arī vairākas piedēvēs, saistīja ar izjustu priekšnesumu, teicamu kantilēnu un plašo, krāsaino balsi. Jāpiezīmē gan, ka vietām bija jūtama intonācijas svārstības, īpaši augšējā reģistrā.

Piešķaroties prof. Gustava Ernesaksa dziesmu jaunradei, iāsaka, ka tā cieši saistās ar viņa diriģenta jaunradi — koris viņam dod ierosmi darīnāt dziesmas. Ernesaksa kompozīcijās mirdz saule, spēks un gaišs humors. Tāda paša mirdzuma un spēka pilns ir viņa vadītās vīru koris. Ar pilnām tiesībām var teikt, ka Igaunijas PSR Valsts vīru koris ar tā vadītāju G. Ernesaksu pareizi atspoguļo skaisto un vareno padomju dzīvi, smeldamies spēku no padomju īstenības un nododams šo spēku atpakaļ masām.

V. Sams

AUGUSTS MALVESS

Šā gada 8. maijā miris Latvijas Valsts universitātes profesors Augusts Malvess. Noslēdzies ražena darba mūžs, kas bija veltīts celtniecības teorētiskajiem un praktiskajiem uzdevumiem un, galvenokārt, jaunu celtnieku kadru audzināšanai.

Latvijā augstskolas īstenais nodibinātājs bija Padomju vara. Jaunās augstskolas pašu pirmo darbinieku skaitā redzam arī architektu Augustu Malvesu. Fakultate viņu ievēlēja par Būvtechnikas katedras vadītāju, uzticot arī «Ēku būvkonstrukciju un būvvielu» mācības priekšmetu. Šo disciplīnu Malvess kopa līdz pat mūža beigām, apzinīgi iedams kopsoli ar socialistisko laikmetu.

Kā Malvesa izcils nopelns jāatzīmē būvvielu un ēku būvkonstrukciju paraugu kolekcija, ko viņš sāka vākt jau fakultātes pirmajos pastāvēšanas gados.

Visai svarīgs ieguldījums celtniecības zinību laukā ir arī Malvesa «Techniskā vārdnīca celtniecībā» latviešu, krievu un vācu valodā, kas publicēta 1931. g. autora izdevumā. Ar šo darbu bija panākta zināma stabilitāte svārstību un nenoteiktību pilnā tehnisko zinību terminoloģijā. Nepublicēts palicis Malvesa habilitācijas darbs: «Dabīgo būves akmeņu bojāšanās no temperatūras svārstībām», kas fakultātei iesniegts 1934. gadā.

Pēc vācu fašistu nodevīgā uzbrukuma Padomju Savienībai un ienisto okupantu ieperināšanās Padomju Latvijā, Latvijas Valsts universitātes dzīvības pulss draudēja galīgi apstāties. Klusuma un panikuma posmā tas bijis arī Augusta Malvesa mūžs. Bet tad atsausa 1944. gada nealimstamais 13. oktobra rīts, kad varonīgā Padom-

ju Armija atnesa Rīgai gaišo brīvības un dzīvības sauli. Šai jaunajā dzīves ritā arī Augusts Malvess bija to LVU mācības spēku skaits, kas uzticīgi palika savā dzimtajā zemē par spiti visām okupācijas varas pavēlēm un šīs varas latvisko rokaspulsi mudinājumiem doties uz Vāciju. Ar jauneklā spar viņš ķērās pie dzīves atjaunošanas un tālākas celtniecības. Ar atjaunoto Latvijas Valsts universitāti iesākās arī Malvesa dzīve un darbs jauns posms. Bet iekams to apskatām, būtu, kaut tikai īsos vārdos, jāraksturo viņa loma būvniecības praksē.

Patstāvīgu būvdarību Malvess uzsāka 1909. gadā. Šo darbību pārtrauca pirmais pasaules karš, un jau 1915. g. viņš evakuējās uz Krieviju. Šais 6 gadus Malvesa architekta prakses bilancē jāmin: 4 biedrības nami un 1 skolas nams uz laukiem, 1 krāj- un aizdevu sabiedrības nams un daudzas privātkāpas Rīgā. Tagad jāvaicā: kāda ir mūnēto celtnu architektoniskā forma?

Profesors R. Peļše dibināti konstatē («Latviešu un krievu kultūras sakari», 274. lpp.), ka «nevaram nopietni runāt par latviešu architekta raksturostāvējiem oriģināliem principiem un koncepcijām līdz XIX gs. otrajai pusei». Varētu tikai vēl piemētināt, ka, rodoties arī kvalificētiem latviešu architektem (piem. J. Baumanis), stāvoklis jūtami neuzlabojās. Pārāk dziļa bija architekta vispārīgā krīze, kas, tuvojoties gadsimtu maiņai, nemīgti padziļinājās. Jaunie būvmateriāli, jaunie būvtechniskie paņēmieni un jaunie būvuzdevumi gadsimtu maiņā padarīja jau diezgan neskaisto un nenoteikto celtniecības kopainu vēl sarežģītāku. Veco amatniecību jaunā industrializācija bīdīja pie malas, veco telpas izjūtu jaunie liel-

telpas atrisinājumi aizvien vairāk sa-grīloja; veco empriju jaunais aplēses veids dārija lieku.

Vērtējot Malvesa atstāto architekta mantojumu, jāņem vērā tā laika vispārīgais architekta stāvoklis. Raugoties no šim pozīcijām, Malvesa architekta veidojums sevišķi skaidri saskatāma progresīva iezīme: tieksme balstīt architekta formu uz tautas celtniecībā nodibinātiem motīviem. Ja netaikim nebija lemts dot šai virziena spīgtus paraugus, tad tomēr pati virziena izvēle pelnī nedalītu atzīni.

Latvijas Valsts universitātes darbā prof. Malvess stājās kā mācības spēks ar plašu erudīciju un bagātu pedagoģisko pieredzi. Joprojām viņš strādāja arī pie «Techniskās vārdnīcas celtniecībā» II izdevuma, paredzot papildus jaunu nodalījumu: «Vielas stāvoklis, īpašības un uzbūves veids», kā arī uzņemot vārdnīcā daudzus jaunus tehniskos terminus.

Veltīdams visu savu darbu Latvijas Valsts universitātei, prof. Malvess ne-taupa pūli, lai viņam uzticētie audzēkņi pilnā mērā apgūtu zināšanas, kas nepieciešamas pilnvērtīgam celtniekam socialisma lielo cīņu un uzvaru laikā. Ekskursijas uz jaunbūvēm, akmeņu laužu tūvēšanu, ķieģeļu un kaķu ceļiem bija profesora parastais papildinājums auditorijā lasāmo lekciju ciklam. Būdam stingrs pret sevi pašu, profesors prasīja arī no studentiem pamatīgu darbu un zināšanas. Šī stingrība vienmēr bijusi dibināta un taisnīga, tādēļ studenti savu skolotāju patiesi cienāja.

Tīrs un cēls profesors Malvess paliks kā mācību spēks, tā studējošo piemiņā.

A. Krūmiņš

KOLEKTIVI TEATRU APMEKLĒJUMI

Ar katru dienu pieaug fabrika strādnieku un kolchoznieku interese par skatuves mākslu. Viņi sastāda izražu apmeklētāju lielāko daļu. Tomēr, lai nodrošinātu iespēju katram no viņiem regulāri apmeklēt teātru izrādes un lai jo vairāk celtu to sabiedriskā nozīmi, mums daudz vēl veicams, sevišķi kolektīvu teātru apmeklējumu organizēšanā.

Rūpnīcas «VEF» kolektīvam ir izveidojusies cieša draudzības saites ar Rīgas teātriem un citām mākslas iestādēm. Kolektīva teātru apmeklēšana te kļuvusi par tradīciju. Jau vairākas reizes Rīgas teātru un Operas zāles no pirmās līdz pēdējai vietai piepildījuši ievieši, un arvien šie gadījumi bijuši ievērojams notikums rūpnīcas dzīvē.

Kolektīvu mūsu rūpnīcas darba laudis apmeklējuši šādas izrādes: Akademiskajā Dramas teātrī A. Upīša romāna «Zaļā zeme» dramatisējumu, A. Korneičuka lugu «Irbēnāji birztalā», romāna «Mērnieku laiki» dramatisējumu, Krievu Dramas teātrī — «Irbēnāji birztalā» un pēc V. Lāča romāna «Vē-

ra» veidoto dramatisējumu. Gogola lugu «Revidents» un L. Seņina lugu «Gad-simta vidū». Dailes teātrī — Raina lugu «Indulis un Ārija», Operas un baleta teātrī — baletus «Jaunība» un «Sār-tais ziedināš». Mūsu stacionārie, racionalizatori un darba pirmirndnieki kolektīvi apmeklējuši arī Jelgavas teā-tri, bet vistuvākajā laikā apmeklēsīm Dailes teātri A. Pervenceva lugas «Jau-nākais partneris» izrādē.

Kolektīvas teātra apmeklēšanas sek-mes nodrošina virkne priekšdarbu, ku-rus rūpnīcas aktivisti veic cehos un nodalās. Šajā ziņā aktīvi darbojas rūp-nīcas kultūras komisijas locekļi V. Cauka, cehu pārstāvi: galdnieks J. Zile, komutatoru ceha stacionārie-tis komjauniešis K. Graumanis, radio-montažas ceha dispečere T. Cīrule un daudzi citi.

Lai kolektīvu teātru apmeklējumu iz-vērstu vēl plašāk, šī pasākuma velei-nāšanā aktīvi iesaistās arī teātriem, nodibinot vēl ciešāku kontaktu ar rūp-nīcām. Teātru māksliniekiem biežāk jāapmeklē strādnieki tieši rūpnīcā vai

rūpnīcas klubā, savstarpējās pārrunās iepazīstinot viņus ar savu daļrādī, teātra repertuāru, uzvedamo lugu sa-turu, galveno varoņu tēliem.

Cik tas lietderīgi un vērtīgi, liecina Akademiskā Dramas teātra kolektīva tikšanās ar mūsu rūpnīcas kolektīvu. Tajā teātra direktors R. Zandersons, literārās daļas vadītāja V. Brutīne strādniekiem pastāstīja par teātra re-perituāra plānēm un lugu sagatavoša-nas procesu. Atsevišķu «Mērnieku laiku» dramatisējuma skatu izpildē piedalījās teātra vadošie mākslā meistari. Sa-likšanās noslēgumā tautas māksliniece Berta Rūmīnece, Staļina premijas lau-reāte Lidiā Freimane un Zanis Kat-lans pastāstīja par savām skatuves gaitām.

«VEF» rūpnīcā līdzīgā kārtā nesen viesojās arī Krievu dramās un Operas un baleta teātra mākslinieki.

Turpmāk draudzību un sadarbību ar teātriem mēs gribam vēl paplašināt un padziļināt.

P. Salīns,
Rūpnīcas «VEF» kultūras komisijas priekšsēdētājs

ZEM VILTUS LABKLĀJĪBAS MASKAS

G. MICHAĻOVŠ

Mūsu priekšā virkne amerikāņu mu-zikas žurnālu «Musical America» un «Musical Courier» 1950. gada burtnīcu. Abi žurnāli paū galvenokārt koncertu biroju intereses, abi žurnāli ir tīri rek-lamas izdevumi, kuru darbība visumā propagandē amerikāņu dzīves veidu muzikas mākslas novadā.

Abi žurnāli ir ļoti informēti organi, kas atspoguļo ASV muzikas dzīvi. To lappusēs gūstams visai pilnīgs priekš-stats par koncertiem lielās un mazās amerikāņu pilsētās, par amerikāņu kom-ponistu jaunradi, par jauno «zvaigžņu» izvērtēšanu, par jaunākajiem notiku-miem muzikas biznesa pasaulē.

Cik nepievēlīga kultūras saimuma aina nostājas mūsu priekšā! Kāda ne-ciešama trūde smaka nāk no daudzām šo daudzām šo ārēji tik veiksmīgo, iz-skatīgo žurnālu lappusēm, ko grezno daudzas ilustrācijas, smaidīgas stand-veidīgas amerikāņu skaistules un skaist-tuļ, parīstamu mākslinieku attēli!

Žurnāli, pā kurām mēs runājam, sasniedzusi samērā augstu muzikas bi-znesa pakāpi. Tie nodarbojas ar nopiet-nas muzikas jautājumiem — apgaism-o pianīstus, vijolniekus, vokālistus, sim-fonisko orķestru koncertdzīvi un vienī-gā ASV operas teātra izrādes. Citā, ze-mākā pakāpē ir daudz žurnālu, kas reklamē džeza muziku, patērētāju ma-sām domātās amerikāniskās «izklaidē-shānas industrijas» bagātīgo produkciju. Šo, lai atlaust teikt, žurnālu lappusēs valda atklāts bēdīgums un izvirtība, notiek nekaunīga tirgošanās ar repu-tācijām, plaukst netīras tenkas un ne ar ko neaizsegts dolāru kulcs.

Jāsaka, ka klasiskā muzika ir, lai-kam, vienīgais un beidzamais kultūras novads Amerikā, kas kaut kādā veidā vēl saglabājis savu stāvokli un prestižu. Tiesa, arī tie allaž ielaužas izmanīgā veikalnieki no džeza un revijas pasau-les, lielo klasisko komponistu darbus vieglādamā tīrīgus prasībām. Taču vairākas Amerikas pilsētas atrodams, kaut arī ārkārtīgi aprobežotas, tomēr

noteiktas aprindas, kas Bacha, Betho-vena, Sopena un Čaikovska muzikas vērtē augstāk par bugl-vuģi krampjaino goršānos un modernā džeza blīvēniem. Šo muzikas cienītāju šauro aprindu apkalpošanai, šķiet, arī veltīt žurnāli «Musical Courier» un «Musical Ameri-ca».

Amerikā ir vairāki ļoti simfoniskie orķestri, kuras vada meistari diriģenti. ASV koncerttīrģus ikgadus pie-velk izcilus māksliniekus no daudzām valstīm. Beidzot, arī vienīgais oper-teātris valstī, Ņujorkas «Metropolitēna opera», kas darbojas tikai piecus mēne-šus gadā, ir īstas, kaut arī neamerika-niskas, kultūras salina.

«Metropolitēna opera» ir savdabīgs Ņujorkas lielburžuāzijas klubs, kas pa-stāv galvenokārt no ziedotām sumām, kuras iemaksā atsevišķi miljonāri un kuriem teātri ir savas ģimenes ložas. Iejašs bilešu cenas operā nesamērīgi augstas un nepieņemamas ne tikai strād-niekam, bet arī sīkburžuam. Par «Met-roplitēna opera» auditoriju var spriest pēc 1950.—1951. gada operas sezonas atklāšanai veltītā Henrija Levingera rakstā žurnālā «Musical Courier» (15. novembris). Vispirms pastāstījis par re-korda ieņēmumu kasē, otrs tālāk no-skaidina šādu tīrādi: «Uz skatuves re-dzamais bija tik iespaidīgs, ka publika, ko parasti vairāk saista vakara ārējā, pasaulīgā puse, šoreiz izrādes laikā palika savās vietās, daudzi turklāt klau-sījās pašu operu...» (izrādīja «Don Karlosu»).

No teiktā nav grūti spriest par «Met-roplitēna opera» publikas parasto izturēšanos.

Itālu, franču un vācu valodā izrādāmo operu saraksts («Don Zuanis», «Fausts», «Loengrins», «Aida», «Rigoletto» un ci-tas), trupas sastāvs (pārsvārā Itāli), ārzemnieki inscenētāji un diriģenti — tas viss runā par to, ka «Metropolitēna ope-

ra» vismazāk var tikt ierindota starp amerikāņu kultūras parādībām. Ame-rikanu komponistu operas uz šīs ska-tuves netiek izrādītas.

Tāču pamēģināsim iepazīties ar tīri amerikāņu operu, kurai ir amerikā-nisks sižets, ko komponējis amerikāņu komponists un kas tiek izrādīta angļu valodā.

Žurnāla «Musical America» jūlija numurā lasām recenziju par divu ame-rikanu operu pirmizrādēm. Operas uz-vedusi Indianas universitātes amatieru trupa Blūmingtonas pilsētā. Pirmās ope-ras nosaukums «Lēkājošā varde» (pēc Marka Tvena) un tā pieder komponista Lukasa Fosa spalvai. Otru sauc «Plī-vuris». Tās autors — Bernards Ro-džerss.

Pietiek iepazīties ar šo darbu saturu, lai saprastu komponistu domas virzie-nu, viņu cenšanos dot publikai pilnīgi amerikāņu operu, kas atbilst visām Holivudas produkcijas un amerikāņu radio izaudzinātās standarta gaumes prasībām.

Viencēllena operas «Plīvuris» darbība notiek vārpātīgā namā. Tā direktors un galvenais ārsts iemilēnīšies savā pa-cientē Lucindā un cenšas iegūt viņas mīlestību. (Ne jau beidzamā loma te acīm redzot ir mantojumam, ko Lucin-dā iņasanem, atstājot trako namu.) Pēc vairākiem «asi dramatiskiem skatiem», kuros visaktīvāko daļību nem prātu zaudējošo ansamblis, «reizsirdīgais di-rektors žnauzd Lucindu, izmantodams plīvuri...»

«Šīs dramatisks muzika tikpat iespaidī-gā kā teksts;» «Ar polifonijas līdzek-liem Rodžerss sasniedz lielu izteiksmību un ļoti efektīgi atveido trako nama at-mosferu» — jūsmo recenzents.

Operu «Plīvuris», kas zīmē psihopatu un slepkavību dzīvi, rakstminās par garī-gu saukumu un izvirtību, «svalvas bē-žis» paceļ līdz liela mākslinieciska no-tūkuma nozīmei amerikāņu muzikas dzīvē.

Pēdējos gados saradies daudz tamli-

dzīgu «operu». Amerikāņu muzikas pē-nieki šādomājuši šai parādībai pat teo-retisku pamatu un mēģina apgalvot, ka tā sauktā amerikāņu kameropera, kas traktē asi dramatisks un patoloģiskas situācijas un veidota saskaņā ar aiz-raulošu kriminālromānu principiem, — tieši šī opera it kā nesot atdzimšanu «mirstošajai» pagājušā gadsimta operas mākslai.

Analoģiskas parādības vērojamas arī baleta novadā. Daudzās baleta tru-pas, kurās ietilpst 5—10 cilvēki plus pianists, apraukū visu valsti un uzved «kamerbaletus», kas ir klasisko baletu brīvas, kā saka, «kabatas formata» re-dakcijas. Šīs pašas trupas uzved Stra-vinska, Hindemita, Onegera dzīļi for-malistiskos baletus vai amerikāņu kom-ponistu un inscenētāju baletus, iāduš kā Salvadora Dani «Nepārtīgais Tristans», Rutas Peidžas «Murgu vizijas» vai Dže-nas Kelijas sensacionālais balets «Zvē-riskā slepkavība 10. avenijā».

Lai parādītu šīs «mākslas» mākslinie-cisko un sabiedriskā nozīmību, citēsim izvēlumu no žurnāla «Musical Ame-rica», kurā sīki aprakstīts... «startau-tiskais skandāls, ko 8. maijā Parīzē ra-dījās Rutas Peidžas, Bentleja Stouna un Hosē Limona vadītās deju grupas «Les ballets americains» pirmā izrāde. Grupa šķērsojusi Atlantijas okeanu, lai iepazīstinātu franču publiku ar moder-nās amerikāņu choreografijas paraugiem...»

Šā plašā rakta autors nesekojošas at-tēlot neparasti grezno publiku Elizejas lauku teātra parterā, kurā, saskaņā ar viņa vārdiem, pārstāvējuši «visu Pa-rīzi». Tālāk seko gandrīz vai protoko-lisks notikumu apraksts:

«Pirmie divi fragmenti, kuros miss Peidža nepiedalās, noritēja diezgan mie-rīgi. Bet, kad balets «Murgu vizijas» parādījās trupas vadītāja, tērpuses savā sirreālistiskajā kostīmā, ar milzu aci uz vēdera un trešo, no gūša veidoto, roku, viņu sagaidīja ar skaliem «vīlpien-niem un nelabvēlīgiem saucieniem no balkona...»

Tā, nedzirdēta skandāla apstākļos, noritēja viss amerikāņu baleta priekš-

nestums, kas Parīzes publikai rādīja «sava standartrepertuāra labākos nu-murus».

«Startautiskā skandāla» dzilākais cēlonis meklējams baleta pretīgajā sa-turā un ne mazāk pretīgajā formā, kas pārsteidza pat pie daudzā pieradušos parīziešus. Otrs un galvenais cēlonis meklējams politiskajos motīvos, kas iz-saukuši šo demonstrāciju. Franči, kas uz savas ādas izjūt visu Maršala plāna smagumu, patriotiskā lepnuma nāzemo-jumu, ko izsauc launā nepieciešamība pakļauties Vašingtonas ierēdņu dikta-tam, kur vien var, demonstrē savu ni-cinātānu un naidu pret nekaunīgajiem un tumsonīgajiem ienīdniekiem, kas Fran-cijā uzveda kā iekarotā zemē.

Rutas Peidžas baletu muzikas autori ir amerikāņu komponisti modernisti, Sprīdžot pēc žurnālu «Musical Ame-rica» un «Musical Courier» materiāliem, tas ir novads, kurā amerikāņu kom-ponistu jaunrade tiek visbiežāk praktiski izlietota. Baleta grupu vadītāju māks-liniecišķās prasības komponistiem pilnīgi atbilst šo komponistu dekadentiskās estētikas vispārējam virzienam. Jo vairāk konvulsiju un zobu grieš-nas, jo vairāk kakofonijas un histeri-jas, — jo labāk. Un amerikāņu kom-ponisti visiem spēkiem cenšas iztapt šim prasībām.

Par amerikāņu muzikālās jaunrades krīzi mēs nevaram runāt vienkārši tē-dēl, ka šī jaunrade nekad nav aizsniē-gusi tādu attīstības līmeni, kurš ļautu tajā pamanīt uzplūdu vai atplūdu pe-riodus. Var vienīgi runāt par perma-nentu jaunrades krīzes stāvokli, kas ilgst no tā laika, kad parādījās pa's amerikāņu komponistu skolas iedzīens, t. i. apmēram no 1920. gada. Dzīmvi zem nelaimīgās amerikāņu imperāl'e-ma norieta zvaigznes. Šī skola kopā nā-ša sākuma velkas «visradikalāko», «vis-avangardiskāko» Eiropas modernistis-to virzienu (Parīze, Berlīne, Vīne) vezum-niekos. Formalistisko teoriju un pre-tatīstiskās kosmopolitiskās orientācijas nostājā ietekme nav lāvuši rasties un attīstīties patiesi nacionālā amerikāņu skolai ar realistisku virzienu. Apzināda-

Turpinājums 6. lappusē

M. Ļermontova darbiem veltīts mākslinieciskās pašdarbības sarīkojums

Rīgas 17. sieviešu vidusskolas literāri dramatiskais pulciņš neseno notikušajā literārajā vakarā rādīja M. Ļermontova darbu iestudējumu. Attēlā: skats no «Maskarades» uzveduma. Ninas lomā skolniece T. Zujeva, kaļķones lomā skolniece A. Kogane.

V. Timofejeva uzp.

TAUTAS TALANTU SKATE

Nesen noslēgusies Leningradas apgabala strādnieku un kalpotāju mākslinieciskās pašdarbības skate. Tā liecināja, ka aizvien lielāka kļūst darba lauzu meistarība, kuru tie sašņiedz, veidojot savu brīvo laiku mākslai.

Dramatiskie kolektīvi parādīja N. Vinikova lugu «Plašā stepe», K. Simonova — «Svešā ēna», B. Lavreneva — «Amerikas balss», N. Džakonova — «Līgava ar pūru», A. Korņeļuka — «Irbenāju bīrztala» un citas. Ievērojama vieta mākslinieciskās pašdarbības kolektīvu repertuārā ieradīta M. Gorkija, A. Ostrovska un citu krievu dramaturģijas klasiku darbiem. Pašdarbības kolektīvi sniedza arī operu «Alžirācietis aiz Donavas», «Soročinas gada tīrgus», «Figaro kāzas» un «Traviatu» uzvedumus.

Skates plašajā programā pārliecinoši izskanēja miera temata. Kino inženieru institūta studenti bija sagatavojuši

literāri muzikālu kompozīciju «Stalins — tas ir miers». Ždanova vārdā nosauktās universitātes studenti — dejas svītu «PSRS — miera balsts».

Nobeiguma koncertos piedalījās operas, ģeogrāfiskie, koru un dramatiskie kolektīvi, simfoniskie, krievu tautas instrumentu un pūtēju orķestri, koka instrumentu ansambļi. Savus sasniegumus daļradē demonstrēja daļlasiņi, dziedoņi, muzikāli — instrumentālisti, estrādes un cirka mākslas dažādu žanru pārstāvi.

Leningradas pilsētas un apgabala mākslinieciskās pašdarbības pulcīni papildinājuši ar tūkstošiem jaunu darbinieku, nodibināti simtiem jaunu pulciņu, kas skatē parādīja savus pirmos veikumus.

Skate, kas bija modinājusi leņingradiešos ļoti lielu interesi, kļuva par padomju tautas mākslas radošo spēku bagātības spožu jo spožu apliecinājumu.

A. Serafimoviča muzeja atklāšana

Serafimoviča (Stalingradas apgabala). Šeit svinīgi atklāts A. Serafimoviča muzejs un lihts pamatamens rakstnieka piemineklim.

Serafimoviča bieži apmeklēja savu dzimteni, palīdzēja pilsētas un rajona organizācijām izdoti un labiekārtoti savu dzimto novadu. Kā rakstnieks un kā vietējās padomes deputāts viņš palīdzēja šeit iekārtot Bērnu mākslas namu, kultūras namu un atjaunot elektrotstaciju.

Muzejā redzams daudz eksponātu un dokumentu, kas stāsta par ievērojamā padomju rakstnieka literāro un sabiedrisko darbību. Šeit glabājas V. I. Leņina vēstule, kurā lasāms: «Jūs darbi un māsas nostāsti izraisīja manī dziļas simpatijas pret Jums, un man ļoti gribētos pateikt Jums, cik ļoti vajadzīgs Jūsu

darbs ir strādniekiem un mums visiem».

Izstādē redzama M. Uljanovas parakstīta «Pravdas» apliecinība, kas izsniegta Serafimovičam 1919. gadā kā «Pravdas» kara korespondentam; biedra J. V. Staļina telegrama, kurā lielais vadonis pateicas rakstniekam par gādību Sarkanās Armijas apbruņošanas labā; par rakstnieka līdžeklim iegādātā tanka attēls; rakstnieka ordeni un personīgās mantas, viņa grāmata «Dzelzs straume», kas tulkota dažādās valodās.

Muzeja atklāšanai un pieminekļa pamatamens likšanai veltītajā aktā piedalījās tūkstošiem pilsētas, rajona un apgabala darba lauzu, partijas, padomju un sabiedrisko organizāciju pārstāvi, rakstnieki, žurnālisti un zinātnieki darbinieki.

JAUNAS GRAMATAS

Latvijas Valsts izdevniecības apgādā iznākušas šādas jaunas grāmatas:

A. Hercens. **Filozofisko rakstu izlase**. II sējums. 349 lpp. Maksā 13 rubļu 10 kap.

Par **boļševistisko idejiskumu**. V. Medvedjeva vāks. 90 lpp. Maksā 2 rubļu 10 kap.

J. Rainis. **Kopoti raksti**. 11. sējums. (Lugas.) Vāku un viņetēģ zīmējais A. Apinis. 564 lpp. Maksā 15 rubļu.

Andrejs Upīts. **Kopoti raksti**. 11. sējums. 750 lpp. Maksā 25 rubļus 40 kap.

—0—

Nākamajā nedēļā

Šodien Kultūras un atpūtas parkā lekcija sakārā ar PSRS Valsts Akademiskā Lielā teātra 175 gadu jubileju. Lektors Jēk Vitoliņš. Sākums plkst. 18.

○ Kultūras un atpūtas parkā vasaras sezonas atklāšanai veltīts Filharmonijas mākslinieku koncerts. Sākums plkst. 19.30.

○ Universitātes aulā Latvijas PSR Valsts Operas un baleta teātra solistu koncerts, veltīts PSRS Valsts Akademiskā Lielā teātra 175 gadu jubilejai. Piedalās E. Pakule, V. Krampe, A. Lučina, A. Frinbergs, O. Petrovskis, Z. Heine-Vagnere, P. Grāvelis, A. Lēpe, A. Vanags. Lektors Jēk Vitoliņš. Sākums plkst. 20.30.

21. maijā Rīgas kinoteātros sāk demonstrēt padomju mākslas filmu «Doncecas ogriņi».

○ Latvijas Padomju mākslinieku savienībā gleznotāju sekcijas sanāksme. Sākums plkst. 18.

○ Latvijas Padomju rakstnieku savienībā kritikas komisijas sēde. J. Niedres «Latviešu literatūras vēstures» I daļas iztirzājuma turpinājums. Referenti A. Grigulis un E. Sokols. Sākums plkst. 20.

22. maijā Latvijas Padomju rakstnieku savienībā rakstnieku tikšanās ar bērnu bibliotēku darbiniekiem. Sākums plkst. 18.

○ Mākslas darbinieku namā Filharmonijas solistu J. Jeršovas un L. Zachodņika koncerts. Pianists B. Moisejevs. Sākums plkst. 20.

23. maijā Mākslas darbinieku namā Padomju Latvijas komponistu solo dziesmu izpildītāju konkurss. Sākums plkst. 16.

24. maijā Mākslas darbinieku namā PSRS Valsts Akademiskā Lielā teātra 175 gadu jubilejai veltīts vakars. Lektors N. Grīnfelds. Sākums plkst. 20.

25. maijā Latvijas Padomju rakstnieku savienībā bērnu un jaunatnes literatūras sekcijas sanāksme. Iztirzās E. Mežāres stāstu «Pērkonis». Referenti J. Grants un K. Fimbers. Sākums plkst. 18.

26. maijā Latvijas Padomju rakstnieku savienībā marksisma-lenīnisma seminārs. Sākums plkst. 18.

«Jevgeņijs Oņegins» jauno mākslinieku atskaņojumā

Latvijas PSR Valsts konservatorijas operas katedra iestudējusi P. Čaikovska operu «Jevgeņijs Oņegins». Attēlā: studenti B. Burds Jevgeņija Oņegina lomā un studente M. Berga Tatjanas lomā.

B. Tīkņusa uzp.

Sakarā ar PSRS Valsts Akademiskā Lielā teātra 175. gadadienu LPSR Valsts konservatorijas operas katedra doc. N. Vasiljeva vadībā sagatavojusi operas «Jevgeņijs Oņegins» izrādi ar Konservatorijas studentiem devīnās lielākajās lomās. 17. maijā Operas namā klausītāji varēja iepazīties ar studentu paveikto darbu un konstatēt, ka operas katedras pedagogi — doc. N. Vasiljevs, LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks L. Vigners un LPSR nopelniem bagātais mākslas darbinieks, Staļina premijas laureāts R. Vanags krietni palīdzējuši augt un veidoties jaunajiem talantiem, mūsu muziku saimes nākamajai mainai.

Grūtā un atbildīgā Tatjanas loma bija uzticēta IV kursa studentei tēlcamniecei M. Bergai (ped. A. Fedorenko kl.). Protams, ka dziedonei, kural aiz muguras nav vēl nekādas skatuviskās pieredzes, nebija viegls uzdevums šo lomu izveidot viscaur pārliecinošā tvērumā. Taču M. Berga vokālā uzdevumu veica sekmīgi. Ja arī spēles zinā šur tur grībējis dzīlāku iejūtu (vēstules skatā), tomēr Tatjanas ilgu pilnais, sirsnīgais un raksturīgais nesalaūzams tēls vēl ilgi uzglabāsies klausītāju atmiņā.

IV kursa studente E. Tīnaine (asist. M. Bolotova kl.) Tatjanas māšas, iautrās un bezbēdīgās Oļegas lomā atklāja teicamas skatuviskās dotības. Pārliecinošs bija arī vokālais priekšnesums.

Jevgeņija Oņegina grūto partiju labi veica Konservatorijas šā gada absolvents B. Burds (doc. N. Vasiljeva kl.). Jaunais mākslinieks uzrādīja atzīstamu skatuvisko gatavību, pakāpeniski un psiholoģiski dziļi pārdzīvojot atsedzot Oņegina pasaules uzskata bojā eju. Sevišķi pēdējā cēlienā B. Burda vokālais un skatuviskais priekšnesums atraišījās ļoti pārliecinoši.

A. Ezernieks

ZEM VILTUS LABKLĀJĪBAS MASKAS

Turpinājums no 5. lapa pusē

mies «vezumnieku» lomas neizdevīgumu, modernie amerikāņu komponisti cenšas savus eiropeiešus skolotājus pārtumpot, izdomādami dažnedažādas sistēmas, kas galīgi noraida visus muzikas loģikas un estētikas likumus.

Un tomēr, atbilstoši Valsts departamenta politiskajiem norādījumiem un izmantojot solido Rokfelleru fonda naudas atbalstu (kā ziņo «Musical America» — 50 tūkstoš dolaru), amerikāņu muzikas darbinieki nolēmuši iemācīt vecajai Eiropai amerikāņu muzikas gudrības. Tādēļ 1950. gada vasarā — nekur citur, bet pašā Zolburgā, Mocarta dzimtajā pilsētā — notika amerikāņu muzikas prešes plaši izreklamētais «Amerikāņu muzikas seminārs». Divdesmit pieci jauni vīriņi un sievietes no Anglijas, Francijas, Rietumvācijas, Itālijas, Šveices, Austrijas, Holandes, Dānijas un Somijas cētras nedēļas klausījās amerikāņu muzikas pētnieku lekcijas un amerikāņu komponistu muziku. Amerikāņu priekšniecība uzņēmās visus izdevumus par studentu ēdināšanu un izvietošanu. Acīm redzot šis apstāklis nebija beidzamais trumpis klausītāju pievilcīšanā. Pārīk izsalīkušajā Eiropā ikdienas pārīkās deva un amerikāņu cigaretes spēja saldināt smago slogu diendienā vairākas stundas klausīties amerikāņu komponistu — formalistisku simfoniju, kvartetu un sonātu gramofoniskos izpildījumus. Semināra rezultātā amerikāņu muzika ieguva Eiropā 25 instruktorus propagandistus. Nākošajai sezonai ielānāts tāds pats pasākums, tikai vēl plašākā mērogā.

Žurnālu «Musical Courier» un «Musical America» lappusēs redzam ļoti daudz dažādu laikmetu lielo komponistu vārdus. Rakstu, recenziju, apskatu autori, izlūkdami par zinātniekiem, bārtin ber muzikāli estētiskos terminus, runā par klasiskās un romantiskās muzikas mūžīgo skaistumu, par izcilu izpildītāju meistarību, par amerikāņu

muzikas kultūras celtniecības cēlājiem uzdevumiem.

Aiz visas šīs plāpāšanas īstenībā slēpjas neizskaužamais veiklīneciskuma gars, zemošanās muzikas biznesa saimnieku priekšā, iztapība viszemiskākajiem pūļa instinktiem.

Aplūkojamie žurnāli lien vai no ādas ārā. lai iztēlotu pilnīgu labklājību muzikas pasaulē, uzzīmētu kaut kādu amerikāņu muzikas paradīzi, kur gaisā virto klasiskās muzikas skaņas un plevilcīgā dolaru šķindā. Šo žurnālu lappusēs nav atrodama atsauksmāns uz miera piekritēju kustību, uz amerikāņu strādnieku šķiras cīņu par savām tiesībām. Tikai retumis starp rindām izlaužas toni, kas izsauc vislaunākās izdomas un mazliet paver priekškaru, aiz kura slēpjas neglītā un smagā īstenība.

Lai atļauts jautāt godājamajiem «Musical America» un «Musical Courier» redaktoriem: kādēļ šie žurnāli ne ar rindu nepiemin amerikāņu lielisko mākslinieku Polu Robsonu, ko mēs droši saucam par vislielāko skatuves mākslinieku, kādu jebkad radīusi Amerikas zeme? Jūs teiksit, ka šobrīd rakstīt par Robsonu ir mazliet bīstami. Kā uz to skatīties Antiamerikaniskās darbības izmeklēšanas komisijā? Būs mierīgāk, ja par viņu klusēs, būs vienkāršāk, ja uzrakstīs ievadu, veltītu, piemēram, tādai aizraujošai temai: starp Ņujorkas vasaras koncertestrādes remonta fonda ziedotājiem visjaunākie bijuši divus mēnešus veci dvīņu brāļi. Visvecākā ziedotāja bijusi 106 gadus veca māmulā. Vienīgais «necilvēks», kas devis savu artavu vasaras simfoniskās muzikas atbalstīšanai, izrādījies angļu buldogs «Do-mažors», kas atstūjis vienu dolaru. Tieši šai temai veltīts «Musical America» redakcijas raksts.

Amerikā, kā zināms, pastāv «Asaru sala». Šis niecīgais zemes gabaliņš pieder Ņujorkas ostā ir vieta, kur iesloga karantīnā nabaga imigrantus, kas ie- brauc Amerikā. «Asaru sala» atspogu-

lota amerikāņu vecajā literatūrā un citu tautu literatūrā. Liktos, kāds gan «Asaru sala» varētu būt sakars ar koncertantu frakām un vakara tērpiem, ar Beethovenu, Listu, Debisi? ... Izrādās, ir. Un ļoti tiešs.

Nezēlīgais policejiskais režīms, kas iespiesis visā amerikāņu dzīvē, Pentagona militaristiskās klīķes piekoptā fašistiskā terora patvaļa, ar vienu savu šķautni vērsta pret ārzemniekiem — amerikāniskā dzīves veldā — potenciālajiem grāvējiem. Tādēļ tagad viņi mākslinieki, kas iebruc ASV, pat tādi, kas plaši pazīstami visā pasaulē, pakļaujami politiskai karantīnai «Asaru salā». Caur šo šķēstlāvu jau izgājuši simti redzamu mākslinieku. Daži tūkstus galā ar vieglām izbaile. Citi bijuši mazāk veiksmīgi. Minēsim dažus faktus. Slavenais vijolnieks Žozefs Sigiets «Asaru salā» nosēdējis piecas dienas. Pazīstamais itāļu diriģents Viktors de Sabata «Asaru salā» aizturēts trīs dienas. Viņu vairākkārt pazemojot pratināja. Patnemi viņa pirkstu nospiedumi. Tai pašai procedūrai pakļauts austriešu pianists Fridrihs Gulds, italiešu dziedātāja Fedora Barbieri un daudzi daudzi citi.

Vēl mazāk laimes bijis austriešu diriģentam Josefam Kripsam, kas ASV ieradies 1950. gada 16. jūlijā, Čikago simfoniskā orķestra aicināts. Pēc divu dienu ilgas atrašanās «Asaru salā» viņš, kā ziņo «Musical America», «brīvrātīgi atstājis valsti», t. i. vienkārši runājot, tika aizsūtīts turp, no kurienes bija atbraucis.

Izjuka vesela virkne viņa koncertu, uz kuriem biļetes jau bija pārdotas. Šis gadījums izrādījās tik kļedzošs, ka protesta toni izlauzās pat amerikāņu muzikas presē.

Minēsim interesanto sarunu starp žurnāla «Musical America» korespondentu un laulātajiem draugiem Kripsiem «Asaru salā» (dažu pēdu attālumā no viņiem nepieķāpīgi stāvēja policijas ierēdņi).

«Nē, mēs nezinām, kādēļ tas noticis», — teica Kripsa kundze. «Anglijā mūs pienēma karaliene Elizabete, bet te — cietums. Mēs nezinām — kādēļ, mums nevienas nav teicis...» Kripsa kungs pārtrauca sievu un korespondentam apliecināja, ka pēc kara viņš bijis vairākas Eiropas valstis, bet «ne reizes nebijis Čehoslovākijā, ne reizes nebijis Ungārijā...» «Viņa vienīgais brauciens uz komunistisku teritoriju — viņa teica, — noticis 1947. gadā, kad viņš bijis oficiālā vizītē Padomju Savienībā un nodirģējis desmit koncertus Maskavā un Leningradā...»

Un tomēr, neraugoties uz visām viņa vainām par lojalitāti, amerikāņu varas organi palika nepielūdzami. Padomju viza Kripsa pasē izšķīra Čikago koncertu likteni.

Šis gadījums izsauca redakcijas raksta parādīšanos žurnālā «Musical America», kurā drosmi atguvušais redaktors izmeta diezgan dzelzīgu piezīmi par Imigrācijas lietu departamentu: «...Ildzīgas metodes ir policejiskas valsts metodes».

To mēs neapstrīdēsim. Beidzot, nevar palet garām šai piezīmei žurnālā «Musical Courier», kas ziņo, ka pazemojošā nopratināšana «Asaru salā» skārusi pat veco Arturu Toskanini, kas Amerikā nodzīvojis vairāk nekā divdesmit gadu. Šis epizods, raksta «Musical Courier» korespondents, radījis tādu Toskanini satūsumu, ka viņš nolēmis atgriezties Itālijā un nekad vairs nebraukt uz ASV.

Pilnīgi noklusēdami Padomju Savienības un tautas demokrātijas valstu muzikas dzīves parādības, abi žurnāli cītīgi baro savus lasītājus ar dažādādiem materiāliem par Francijas, Anglijas, Itālijas, Beļģijas, Holandes un pat Luksemburgas modernistisko komponistu muziku.

Daudz vietas ierādīts tādiem ziņojumiem:

«Ar maigu finale pasažu laimīgais un beidzot spēkus paaudēšs» vācu pianists šodien pabeidza nepātraukto spēli uz klavierēm, kas bija ilgusi

150 stundas... Tālāk seko sīks apraksts par šo maratona skrējieni pa klavieru tastpīni, kas devis pianistam «pirmo vietu pasaulē». ASV chronikā ārkārtīgi bagātīgi pārstāvēti jaunumi par mākslinieku pāriešanu no viena menadžera pie otra, par laulībām un šķiršanos starp māksliniekiem vai tādām «sensācijām» kā «simfoniskā vērsena pārdošana».

Ir veca franču paruna — «rādi apmierinātu seju, kad spēlē iet slikti». Šķiet, ka šī paruna ļoti labi piederas abu apskatāmo žurnālu redakciju kuras raksturošanai. Jo sliktāka kļūst spēle (tieši un pārnēstā nozīmē), jo dziļāk amerikāņu muzikas kultura grīkst liela mēroga šantāžās un sīka veiklīneciskuma trūdosaļā purvā, jo zemāk slīd amerikāņu muzikas mākslas darbinieku cilvēciskā cieņa un mākslinieciskā sirdsapziņa, — jo pašapmierinātāki izskatās šie žurnāli.

Taču patiesība nav noslēpjama. Amerikāņu muzikas kultūras pēgrimums un panikums skaidri saskatāms. Tas izpaužas, pirmkārt, ar to, ka amerikāņu jaunatne itin nemaz neinteresējas par muziku. Beidzamajos 4—5 gados ASV nav izvirzījis nevienas spīlīgas, talentīgas amerikānis — pianists, vijolnieks, čellists, diriģents; par komponistiem mēs pat nerunājam. Vairāk nekā 50 procenti orķestru mākslinieku ir ārzemnieki, solistu vidū šis procents sasniedz 80.

Mēs zinām, ka ASV ir ne mazums progresīvu muzikas darbinieku, cilvēku, kas mil savu tautu, ir lepi par tās vēsturi, prot cienīt tās patieso literatūru un muziku. Bet šiem cilvēkiem šodien rokas ir saistītas un lūpas aizspiestas. Viņu acu priekšā rēgojas pretīgais cilvēciņš, kurš draud asinaini izrēķināties ar katru, kas iedrošināsies kritizēt neapdāvināto dziedoni Margaretu Trumenu un muzikas dzīves un ne tikai muzikas dzīves «amerikanisko kārtību». Tādos apstākļos grūti cīnīties. Grūti, toties cīnījam. Tam par piemēru noder amerikāņu tautas lielo dēu Hovarda Fasta un Pola Robsona varonīgā cīņa.

(«Sovetskaja Muzika»)